

74

Josep M. Rambla
Seminari d'Exercicis (EIDES)

EXERCICIS ESPIRITUALS
DE SANT IGNASI DE LOIOLA
Una relectura del text (4)

EXERCICIS ESPIRITUALS
DE SANT IGNASI DE LOIOLA
UNA RELECTURA DEL TEXT (4)

Josep M. Rambla, sj.
Seminari d'Exercicis (EIDES)

INTRODUCCIÓ: SEGONA PART DE LA SEGONA SETMANA	3
I. EL QUART DIA	5
1. Les Dues Banderes	5
2. Els Binaris	11
II. A PARTIR DEL CINQUÈ DIA	15
1. Contemplant	15
2. «Abans d'entrar en eleccions... tres maneres d'humilitat»	17
III. «JUNTAMENT...» [EE 135]: L'ELECCIÓ	21
1. Disposició prèvia	21
2. Objecte d'elecció	23
3. Elecció [EE 175-188]	25
4. Per a esmenar i reformar la pròpia vida i estat	32
5. Distribuir almoines	35
NOTES	38

Josep M. Rambla, sj. Llicenciat en teologia. És autor entre d'altres de *Dios, la amistad y los pobres. La mística de Egidio Van Broeckhoven* (Santander, Sal Terrae, 2007), així com de les edicions al català dels *Ejercicios Espirituales* (*Exercicis Espirituals*, Barcelona, ed. Proa, 1990) i de l'autobiografia de sant Ignasi (*El pelegrí*, Barcelona, ed. Claret, 1991).

Aquest quadern compta amb la col·laboració de la Direcció General d'Afers Religiosos del Departament de Governació i Relacions Institucionals

Generalitat de Catalunya
**Departament de Governació
i Relacions Institucionals**

Edita Cristianisme i Justícia - Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona
Tel. 93 317 23 38 - info@fespinal.com - www.cristianismeijusticia.net
Imprimeix: Edicions Rondas S.L. - Depòsit Legal: B-22044-2014
ISBN: 978-84-9730-341-5 - ISSN: 2014-6531 - ISSN (ed. virtual): 2014-6558
Octubre 2014

Traducció del castellà: Santi Torres
Correcció i revisió del text: Eulàlia Nuet Badia
Maquetació: Pilar Rubio Tugas

Protecció de dades: La Fundació Lluís Espinal li comunica que les seves dades estan registrades a un fitxer de nom BDGACIJ, titularitat de la Fundació Lluís Espinal. Només es fan servir per a la gestió del servei que li oferim i per mantenir-lo informat de les nostres activitats. Pot exercir els drets d'accés, rectificació, cancel·lació i oposició dirigint-se per escrit a c/ Roger de Llúria 13, 08010 Barcelona.

INTRODUCCIÓ: SEGONA PART DE LA SEGONA SETMANA

Les pàgines d'aquest comentari tenen com a tema central l'elecció, moment que dóna una identitat particular a l'experiència dels EE ignasians. La clàssica divisió dels intèrprets entre «eleccionistes» (Hummelauer, H. Rahner, Fessard, K. Rahner...) i «unionistes» (Peters, Casanovas, Cusson...), en funció de posar com a fi dels Exercicis Espirituals (EE) l'elecció d'estat o la disposició per a la perfecció cristiana o la unió amb Déu, no té especial rellevància. Perquè en definitiva cal reconèixer que els EE porten a la contemplació per a aconseguir amor que disposa a «en tot estimar i servir sa divina majestat» [EE 233], però a la vegada, la manera com es prepara la persona que s'exercita per arribar a aquesta disposició final és l'elecció de l'estat o forma de vida o la reforma de la pròpia vida i estat segons les maneres d'elegir que Ignasi proposa. No obstant això, aquestes discrepàncies que en el fons són diferències de perspectiva no fan sinó posar en relleu el paper central que té l'elecció en el procés espiritual dels Exercicis.¹

Si ens fixem en el moment que representa l'elecció en la mistagogia dels Exercicis i en el camí recorregut per l'exercitant, hem de reconèixer la llum que aporten aproximacions com les de Gaston Fessard o de Xavier Melloní, que destaquen el caràcter d'experiència cabdal de l'elecció, que delimita un abans i un després en el transcurs del camí espiritual que recorre l'exercitant. Segons l'esquema tradicional de les tres vies (purgativa, il·luminativa i unitiva) a les quals es refereix el text dels Exercicis (cf. EE 10,2-3), l'elecció és el moment de la unió que divideix en dos el procés dels Exercicis. Per tant, les diferents parts del present comentari cal entendre-les com a peces d'un únic mosaic, la manera de viure cristiana de l'exercitant, que és l'objecte de l'elecció.

En visió de conjunt, convé destacar que l'itinerari proposat pel llibre dels Exercicis a partir del «quart dia» abraça: les dues meditacions pròpies del quart dia [EE 136-157] i vuit dies de contemplació dels misteris de Crist, en què es parlarà de la matèria de les eleccions [EE 158-163]. Per a iniciar de manera convenient aquesta matèria i «per tal que hom abracci de cor la vera doctrina de Crist nostre Senyor» es proposa la consideració de les tres

maneres d'humilitat [EE 164-168]; i, per a interpretar bé l'experiència espiritual de l'elecció s'hi afegeixen unes orientacions relativament extenses [EE 169-189]. Són dies d'una transcendència i riquesa espiritual notables en els quals culmina el camí dels Exercicis, ja que després arribarà el temps de la immersió gratuïta en el misteri nuclear del cristianisme, el misteri pasqual (3a i 4a setmana).

I. EL QUART DIA

Ja ha passat al llenguatge corrent anomenar «quart dia» aquest dia dels Exercicis, que inclou les meditacions de Dues Banderes i de Tres Binaris. És un dia de particular importància i intensitat espiritual, que introdueix la segona part d'aquesta setmana, el punt culminant del procés d'elecció i moment central dels Exercicis.

1. LES DUES BANDERES

1.1. Situació de l'exercici

A aquest exercici es dedicaran quatre hores de pregària, fet que indica ja la importància capital que en el conjunt de l'experiència té aquest moment. Es pot dir que aquesta meditació marca una inflexió en el procés dels Exercicis: s'acentua el moment cristològic, o sigui, la ruptura amb tot intent de reduccionisme del seguiment a un messianisme jesuànic.

Aquest exercici pren de nou la imatge del servei guerrer que ja va aparèixer en la meditació de la crida del Rei Eternal, tot i que aquí la mirada no es fixa en la perso-

na que crida, sinó en la bandera que convoca al camp on es forma l'exèrcit de cada un dels contrincants.² L'exercici es construeix sobre uns pressupòsits que Ignasi no explicita, però que són fonamentals perquè pugui fer-se de manera adequada. En primer lloc, es dona per descomptat que la vida cristiana és una opció contínua. Això és el que la tradició bíblica ens transmet amb formes, paraules i símbols molt variats: elegir entre vida i mort, entre cel i terra, entre construir sobre arena o sobre roca, entre passar per la porta estreta o l'ampla, entre dia o nit, entre llum i tenebres, etc. I aquesta elecció és el re-

sultat d'un combat entre dues forces o actors en la nostra vida: el príncep de la llum o el de les tenebres, Déu o Satanàs. En segon lloc, en aquest moment dels Exercicis la persona que s'exercita no es troba en la situació de determinar-se entre el bé i el mal, perquè aquesta determinació ja s'ha treballat durant la primera setmana, en què la persona s'ha decidit fermament pel camí del bé, per la voluntat de Déu.

Ara es planteja a l'exercitant la necessitat d'optar per una forma concreta de dirigir la seva vida en el camí de l'Evangeli. És a dir, es passa de l'horitzó general del bé al del bé concret, en el seguiment de Jesús, vers el qual s'ha decantat en els primers dies d'aquesta segona setmana. Podríem dir que es troba en la situació de Pere a Cesarea, quan reconeix Jesús com el Messies, però ha de fer el pas «de pensar com Déu i no com els homes» (cf. Mc 8,33). I precisament perquè passar a la manera concreta de fer de Déu, manifestada en la vida i la paraula de Jesús, suposa sortir de les formes simplement humanes de veure que molt sovint es creuen amb els dissenys de Déu, aquest exercici és una iniciació a la saviesa evangèlica, una ajuda per a guiar-se bé en l'opció concreta i evitar els enganys que ens acostumen a amenaçar. L'exercitant es troba davant la necessitat de pronunciar-se per la «vida vertadera», fet que indica que hi ha una vida falsa i enganyosa, i, per tant, ha d'evitar deixar-se portar pels «enganys del mal cabdill». La meditació de Dues Banderes apunta, doncs, a la lucidesa de l'amor, és a dir, és una iniciació a la saviesa de Crist per a no deixar-se seduir pels enganys sota aparença de bé que tantes vegades ens desvien del recte camí evangèlic.

[136] EL QUART DIA meditació de les dues banderes, l'una de Crist, summe capità i Senyor nostre; l'altra de Llucifer, mortal enemic de la nostra natura humana. L'acostumada oració preparatòria.

[137] El primer preàmbul és la història: serà aquí com Crist crida i vol tothom sota la seva bandera, i Llucifer, al contrari, sota la seva.

[138] El segon, composició veient el lloc: serà aquí de veure un gran camp de tota aquella regió de Jerusalem, on el summe capità general dels bons és Crist nostre Senyor; l'altre camp, a la regió de Babilònia, on el cabdill dels enemics és Llucifer.

[139] El tercer és demanar el que vull; i serà aquí demanar coneixement dels enganys del mal cabdill i ajuda per a guardar-me'n, i coneixement de la vida vertadera que mostra el summe i vertader capità, i gràcia per a imitar-lo.

[140] El primer punt és imaginar així com si s'assegués el cabdill de tots els enemics en aquell gran camp de Babilònia, com en una gran càtedra de foc i fum, en figura horrible i espantosa.

[141] El segon, considerar com fa crida d'innumbrables dimonis i com els escampa, els uns en tal ciutat i els altres en una altra, i així per tot el món, no deixant províncies, indrets, estaments ni cap mena de persones en particular.

[142] El tercer, considerar el sermó que els fa, i com els amonesta per a tirar filats i cadenes; que primer hagin de temprar de cobdícia de riqueses, com sol fer-ho en la majoria perquè més fàcilment arribin a va honor del món, i després a crescuda supèrbia; de manera que el primer esglaó sigui de riqueses, el segon d'honor, el tercer de supèrbia, i d'aquests tres esglaons indueix a tots els altres vicis.

[143] Així, al contrari, s'ha d'imaginar del summe i vertader capità que és Crist nostre Senyor.

[144] El primer punt és considerar com Crist nostre Senyor es posa en un gran camp d'aquella regió de Jerusalem en lloc humil, formós i graciós.

[145] El segon, considerar com el Senyor de tot el món escull tantes persones, apòstols, deixebles, etc., i els envia per tot el món escampant la seva sagrada doctrina a persones de tots els estaments i condicions.

[146] El tercer, considerar el sermó que Crist nostre Senyor fa a tots els seus servents i amics que envia a una tal expedició, encomanant-los que vulguin ajudar tothom a portar-los primer a summa pobresa espiritual, i, si sa divina majestat n'és servida i els vol elegir, no menys a la pobresa actual; segon, a desig d'oprobis i menyspreus, perquè d'aquestes dues coses se'n segueix la humilitat; de manera que siguin tres esglaons: el primer, pobresa contra riquesa; el segon, oprobi o menyspreu contra l'honor mundà; el tercer, humilitat contra supèrbia; i d'aquests tres esglaons indueixin a totes les altres virtuts.

[147] Un col·loqui a nostra Senyora, perquè m'aconsegueixi gràcia del seu Fill i Senyor, per tal que jo sigui rebut sota la seva bandera, i primer en summa pobresa espiritual, i, si sa divina majestat n'és servida i em vol elegir i rebre, no menys en la pobresa actual; segon, a passar oprobis i injúries per més imitar-lo en elles, segons que les pugui passar sense pecat de cap persona ni desplaer de sa divina majestat, i amb això una avemaria.

Segon col·loqui. Demanar altre tant al Fill, perquè m'ho aconsegueixi del Pare, i amb això dir «Ànima de Crist».

Tercer col·loqui. Demanar altre tant al Pare, perquè ell m'ho concedeixi, i dir un parenostre.

[148] Nota. Aquest exercici es farà a mitjanit, i després altra vegada al matí, i se'n faran dues repeticions a l'hora de missa, i a l'hora de vespres, sempre acabant amb els tres col·loquis de nostra Senyora, del Fill i del Pare. I el dels binaris, que segueix a continuació, a l'hora abans de sopar.

1.2. Optar i elegir

Seguir Jesús no pot consistir a «imitar-lo», ja que la persona i les circumstàncies de qui vol seguir-lo són totalment diferents de les de Jesús i el seu món. Seguir Jesús és fer-lo arribar fins al present amb totes les circumstàncies personals i socials. D'aquí que el seguiment sigui creatiu. Creatiu, però no arbitrari, ja que suposa guiar-se per l'estil de Crist (els seus valors, la seva manera de viure i de fer). Ara bé, segons el missatge bíblic, el creient i el cristià es troben situats davant la cruïlla de decidir-se o de procedir guiant-se per criteris contraposats: l'estil de Jesús, per un costat, i el del mal esperit, per l'altre. Se'ns parla en el NT del dinamisme de l'«esperit» i del dinamisme de la «carn» que ens atrauen o impulsen. I, naturalment, cal optar, cal decidir entre dues alternatives. Vegem la substància de cada una d'elles.

L'«esperit», o l'estil de Crist, és una forma de viure que s'edifica sobre roca. És l'alternativa positiva a l'hora de prendre decisions en les cruïlles que se'ns presenten sovint (administració dels diners, opcions socials o polítiques, deci-

sions apostòliques o pastorals, qüestions familiars, elecció d'estat de vida, etc.). Construir sobre roca és escoltar o assimilar la paraula del Senyor i guiar-s'hi a l'hora de decidir. És a dir, fundar la vida (personal, comunitària, apostòlica o de compromís social) només en Déu (la seva paraula, la seva gràcia). «Així com les sarments, si no estan en el cep, no poden donar fruit, tampoc vosaltres no en podeu donar si no esteu en mi» (Jn 15,4). És a dir, abandonar-se plenament a Déu i al seu «pensament» i, així, construir sòlidament, sobre roca.

La «carn», que és el criteri contrari al de Crist, porta a construir sobre sorra. És l'alternativa negativa en les diferents cruïlles de la nostra vida. Es construeix sobre sorra quan es pren una decisió que funda la vida (personal, comunitària, apostòlica o de compromís social) al marge de Déu. És a dir, consisteix a posar la confiança en un mateix o en pensaments aliens a Déu i a l'Evangeli, en ídols: construir sobre coses que no tenen consistència, sobre arena. «La dinàmica de l'orgull –la pulsio d'apropiació portada fins a l'extrem– comença pel desig irrefrenable de coses, es perllonga pel desig de dominar les persones, i culmina en l'autocentrament i en l'autodivinització de Llucifer»³.

Ja en el mateix títol de la meditació, Ignasi decanta cap a un costat la presència dels protagonistes de l'exercici: Jesús és cabdill i Senyor, mentre que el diable és «enemic...».

1.3. La veritable saviesa cristiana

La tradició bíblica ens presenta els autèntics creients com els *anawim*, la resta d'Israel: «Humils de la terra... Un poble po-

bre i humil, que buscarà refugi en el nom del Senyor. La resta d'Israel». Aquests humils, pobres que es refugien en Déu, es contraposen als «arrogants fanfarrons» que seran extirpats (Sof 2,3;3,11-13).

De manera eloqüent, la Bíblia va transmetent aquest missatge de fecunditat de la pobresa a partir de contrastos com aquests: la verge és mare, l'estèril és fecunda, el pobre és enriquit i el ric, desnonat, l'humil és exalçat i el poderós, anorreat... Per això, quan apareix Jesús, són els *anawim* els qui el reconeixen i l'acullen i responen al seu missatge: Maria i Josep, els pastors, els savis d'Orient, Simeó, Anna.

La tradició cristiana no podia fer altra cosa que perllongar en els seus millors testimonis aquest ensenyament bíblic: Benet amb els seus graus d'humilitat, Francesc amb la seva pobresa evangèlica, Ignasi amb les «dues banderes», Teresa de Lisieux amb la seva infància espiritual, Charles de Foucauld amb el seu abandonament en mans del Pare...

1.4. El camí veritable i el camí enganyós

En sintonia amb aquesta tradició, Ignasi indica un sender que condueix a construir sobre roca i un altre que porta a construir sobre arena. Aquest es presenta de forma enganyosa, perquè aquesta és la manera com treballa «l'enemic de natura humana», ja que la persona que vol seguir Jesús no relliscarà per viarany clarament anti-evangèlics, sinó que a vegades decidirà malament, però «sota aparença de bé»... Com és cada camí?

El camí cap a la roca ferma, és a dir, el camí cap a una vida veritablement evan-

gèlica, té tres etapes: Primer, el despreniment real dels béns (diners, cultura, poder, càrrecs, etc.) Com a conseqüència d'això, s'acostuma a patir un cert «menyspreu» (ser menys considerat i tingut en compte, es tanquen algunes portes, hi ha menys gent que t'envolta o que et busca, no se t'ofereixen determinats càrrecs o responsabilitats, se't té per una persona exagerada o radical, o amb poc sentit de l'humor, o extremista, etc.). Finalment, aquests dos graons o etapes condueixen a l'autèntica humilitat, que és la veritat: posar la seguretat en Déu, la roca que salva i en ningú més i en res més.

El camí que condueix a la terra sorrenca, insegura i inconsistent, va en l'altra direcció. Primer, un posa el seu cor en els béns, com diners, poder, cultura, càrrecs, comoditats, etc. És a dir, es deixa portar per la «cobdícia». Això sol produir un halo de prestigi i falsa valoració: es pondera aquesta persona, s'hi recorre, se l'honora, se li dóna fàcilment la raó, la seva opinió té pes, encara que no sempre tingui raó, ni tingui veritables amics, ni valgui més que altres persones menys apreciades. La seva existència és de «cartró pedra». Com a resultat d'aquesta falsedat en què viu, insensiblement va caient en la supèrbia: arriba a ser una persona segura de si mateixa, que actua per prestigi, amb mitjans purament humans. Construeix sobre sorra.

Jesús es va trobar en aquesta necessitat de decidir-se per una de les alternatives que se li van presentar: deixar-se portar per la «temptació» del poder, del prestigi fins a doblegar els genolls davant el temptador, o bé abandonar-se a la voluntat del Pare posant tota la força de la seva missió en ell. Una temptació que s'anirà repetint al llarg de la seva vida, per exem-

ple: quan el volen fer rei, quan Pere el vol allunyar del camí de la creu, quan els deixebles volen que faci baixar foc del cel, quan sent pànic i resistència davant la passió que li queia al damunt, quan a la creu se li demana que en baixi... En el parenostre demanem «no ens deixis caure en la temptació», ja que la temptació ens acompanya contínuament...

1.5. Dues característiques de cada itinerari

1.5.1. Universalitat de la necessitat d'optar

Cada alternativa (roca-arena) amb el seu itinerari propi és una força o dinamisme que atrau o sedueix a la seva manera *totes les persones*, perquè ningú, sigui en l'estat o condició de vida que sigui, no es troba a l'abric d'aquest doble corrent. A més a més, aquests dos corrents no solament tenen força sobre el camp més estrictament personal, sinó que també influeixen en el comunitari i en el terreny de l'acció (apostolat, compromís, família). En definitiva, tots ens trobem sempre davant l'alternativa de posar la nostra seguretat en Déu o al marge d'ell. Això sí, des de la perspectiva simplement humana, moltes coses segueixen funcionant, però no tenen vida pròpiament evangèlica.

1.5.2. Trets oposats de cada camí

Cada camí té les seves qualitats pròpies, que en el text ignasià s'insinuen amb la repetició del *com, de manera, com si...*⁴ La mateixa descripció i narració del projecte de Déu i de l'*enemic* mostren com el camí cap a Déu té trets oposats a aquell que ens allunya d'ell, en altres paraules,

té un estil d'actuar molt diferent del propi de l'*enemic de natura humana*. En efecte, el camí dels enganys, l'alternativa negativa, es caracteritza per presentar-se en forma de subtiletes (sofismes, falses motivacions, raonaments complicats, etc.) i amb torbació (por, inquietud, confusió, etc.). Mentre que l'acció de Déu és, a la llarga, font de llum (sinceritat, claredat, sense ambigüitats, etc.) i pau (serenitat, seguretat, gaudi, confiança).

1.6. Tot és gràcia...

De tot el que hem dit fins aquí resulta evident que el fruit d'aquest exercici no és un esforç moral per conquerir l'esperit evangèlic, sinó un do que s'ha de desitjar, demanar i esperar. Per això és summa-ment important tant el tercer preàmbul com el triple col·loqui. El «coneixement dels enganys del mal cabdill» és do especial, ja que no hi ha una fórmula segura per a dilucidar aquests enganys. I, encara més, el «coneixement de la vida vertadera que mostra el summe i vertader capità, i gràcia per a imitar-lo», com vulguí que es tracti d'assimilar el sentit de la vida vertadera, que aparentment, enmig dels valors dominants en la societat, és fracàs i anul·lació humana i, en conseqüència, imitar el «vertader capità» és un do de la gràcia divina. Tot és qüestió de saber distingir allò veritable d'allò simplement aparent i enganýos.

La meditació, realitzada quatre vegades el mateix dia, farà créixer encara més el convenciment que l'ajuda de Déu és imprescindible, ja que ve a ser com una mena de petició d'autorització per a entrar en el palau de la saviesa evangèlica, per a aconseguir «ser rebut». En aquest

palau és on habita el Déu humil, ja que «la humilitat és, potser, el més diví dels atributs de Déu»⁵. Per tant, cal demanar i esperar amb insistència ser rebut en el seguiment de Crist, en pobresa evangèlica, en els menyspreus que comporta l'estil de vida de Jesús pobre, per a arribar a aconseguir la veritable humilitat i així restar plenament a les mans de Déu, font de tota fecunditat. La intercessió de Maria davant el seu Fill, de Jesús davant el Pare i la súplica al Pare conclouen així aquest exercici, en el qual és Déu qui ha de realitzar la seva obra.

1.7. L'exercici de la meditació

La presentació d'aquest exercici es fa sovint recurrent a textos de la Bíblia: les temptacions de Jesús, el diàleg de Jesús amb Simó Pere després del primer anunci de la Passió, les Benaurances o el Magníficat, etc. Amb tot, sempre queda l'interrogant de per què sant Ignasi, que coneixia bé els textos evangèlics, i fins i tot proposa entre aquests el misteri de «com Crist fou temptat» [cf. EE 274], va decidir recórrer a una paràbola, de la mateixa manera que ho féu en l'exercici de la crida del Rei temporal i del Rei eternal. Per poc que s'examini el text ignasià es veu que el sant va voler fer una síntesi evangèlica i una mistagogia, cosa que no es dona en un únic text evangèlic, i que per això va crear una paràbola que complís aquest doble objectiu. És evident que aquesta paràbola és filla de la sensibilitat d'una persona i d'una època (com s'esdevé també amb els textos bíblics que ens transmeten la paraula de Déu) i, a l'hora de proposar aquest exercici, la saviesa de la persona que acompanya és determi-

nant, ja que ha d'exercir la funció *semàntica*, segons la terminologia de Roland

Barthes, a partir del text dels Exercicis ben practicat i estudiat.

2. ELS BINARIS

2.1. Situació de l'exercici

Al final del quart dia, com a cinquè exercici de pregària, es proposa la meditació de «tres binaris d'homes per a abraçar el millor». El fet que es proposi aquest exercici el mateix dia de les Dues Banderes i com a culminació del procés de tota la jornada, mostra que aquesta meditació està connectada amb el que hem dit més amunt i també que no ha de ser cap forma de descens en el camí ascensional del quart dia. Perquè, a la pràctica, es corre el risc d'insistir en aspectes de compromís personal que poden derivar cap a una experiència més aviat voluntarista.

[149] El mateix quart dia faci's meditació dels tres binaris d'homes per a abraçar el millor.

L'acostumada oració preparatòria.

[150] El primer preàmbul és la història, la qual és de tres binaris d'homes, i cada un d'ells ha adquirit deu mil ducats, no purament i degudament per amor de Déu; i volen tots salvar-se i trobar en pau Déu nostre Senyor, llevant de si el pes i impediment que hi tenen en l'afecció a la cosa adquirida.

[151] El segon, composició veient el lloc: serà aquí veure'm a mi mateix comestic

davant de Déu nostre Senyor i de tots els sants, per desitjar i conèixer el que sigui més grat a la seva divina bondat.

[152] El tercer, demanar el que vull: aquí serà demanar gràcia per a elegir el que sigui més a glòria de sa divina majestat i salut de la meva ànima.

[153] El primer binari voldria treure l'afecte que té a la cosa adquirida per trobar en pau Déu nostre Senyor i saber-se salvar, i no hi posa els mitjans fins a l'hora de la mort.

[154] El segon vol treure l'afecte, mes així el vol treure que es quedi amb la cosa adquirida, de manera que Déu vingui allí on ell vol, i no determina de deixar-la per anar a Déu, encara que fos el millor estat per a ell.

[155] El tercer vol treure l'afecte, mes així el vol treure que tampoc no té afecció a tenir la cosa adquirida o a no tenir-la, sinó que vol solament voler-la o no voler-la, segons que Déu nostre Senyor li ho posi en voluntat, i a la tal persona li sembli millor per a servei i lloança de sa divina majestat; i entretant vol fer-se paga que tot ho deixa en afecte, esforçant-se a no voler allò ni cap altra cosa si no el mou sols el servei de Déu nostre Senyor, de manera que el desig de poder servir millor Déu nostre Senyor el mogui a prendre la cosa o deixar-la.

[156] Fer els mateixos tres col·loquis que es van fer en la contemplació precedent de les dues banderes.

[157] Nota. Cal notar que, quan nosaltres sentim afecte o repugnància contra la pobresa actual, quan no som indiferents a pobresa o riquesa, aprofita molt per a extingir el tal afecte desordenat, demanar en els col·loquis (encara que sigui contra la carn) que el Senyor l'elegeixi en pobresa actual; i que ell ho vol, demana i suplica, sols que sigui servei i lloança de la seva divina bondat.

2.2. «Déu nostre Senyor li ho posi en voluntat»

A la vista d'aquest text s'observa que l'exercici ha d'ajudar a reafirmar la resposta lliure de l'exercitant a la crida de Jesús per a allistar-se sota la seva bandera. En l'exercici anterior, de Dues Banderes, dominava la presentació dels dos camps que intenten atraure l'exercitant. Hi destacava el programa i l'estil o forma d'actuar del «cabdill de tots els enemics», per un costat, i de «Crist nostre Senyor», per l'altre. I encara que en el tercer preàmbul es demani ajuda per a guardar-se dels enganys del «mal cabdill» i gràcia per a imitar el «veritable capità», en tot l'exercici, que es farà dues vegades i a més amb dues repeticions, sobresurt la recerca del «coneixement dels enganys» i el «coneixement de la vida vertadera». És a dir, gairebé tota la jornada està dedicada a fer que l'exercitant es vagi impregnant espiritualment de la saviesa evangèlica («vida vertadera» encarnada en Crist) i a la percepció afinada dels «enganys» que es donen en la vida espiritual. En resum,

es tracta d'aconseguir un grau profund de sensibilitat evangèlica i, correlativament, del rebuig instintiu d'allò que s'hi oposa.

En conseqüència, ara, en acabar el dia, l'exercitant compulsa el grau real d'acceptació de la saviesa proposada per Crist. Mesura d'alguna manera la qualitat de l'acollida personal, existencial, de la «vida vertadera» proposada per Jesús. D'aquí que en «Tres binaris» s'atengui especialment a la resposta de la persona que ha meditat intensament «Dues Banderes» i per això acabarà amb els mateixos tres col·loquis. No obstant això, encara que la voluntat de l'exercitant tingui un paper imprescindible en aquest exercici, perquè així ho demana la vida cristiana, l'important és el que «Déu nostre Senyor li posi en voluntat» [EE 155,2].

2.3. L'exercici de Binaris

Després de la pregària preparatòria, la «història» presenta la situació de tres binaris. «Binari» és un terme convencional que es feia servir en els segles XV i XVI per a indicar en els casos de moral una persona qualsevol. És equivalent a «tres tipus de persones», com acostuma a interpretar-se en les traduccions modernes dels Exercicis Espirituals. Aquí es planteja el cas de tres persones que es troben en una situació particular: han aconseguit una gran suma de diners; «no purament i degudament per amor de Déu», és a dir, no de manera immoral, però tampoc segons criteris evangèlics; «volen tots salvar-se i trobar en pau Déu nostre Senyor»; i per això volen eliminar l'obstacle que suposa l'afecció al diner que tenen.

Es planteja, doncs, la tensió que es dóna sovint entre el desig de viure cris-

tianament i en pau amb Déu i les afec-
cions, que poden constituir un veritable
obstacle a orientar la vida en el sentit de-
sitjat. Com en la meditació de Dues Ban-
deres, tampoc aquí no es tracta de prendre
cap decisió particular, sinó de disposar
l'esperit perquè a l'hora de prendre una
decisió, aquesta sigui «sense determinar-
se per cap afecció que sigui desordenada»
[EE 21]. Encara que en l'exercici anterior
ja s'hagi demanat gràcia per a imitar la
vida veritable de Crist [cf. EE 139,2], allí
en tots els punts es tracta d'«imaginar» i,
sobretot, de «considerar» el «cabdill dels
enemics» i «Crist nostre Senyor» amb els
seus diferents programes, acció i forma de
procedir, de manera que l'exercitant es va-
gi imbuït de la saviesa evangèlica i es
vagi prevenint contra els enganys de l'ene-
mic. Ara es tracta d'assegurar la resposta
a la invitació del Senyor alliberant-se de
les males passades que li poden jugar els
afectes desordenats.

2.4. Comunió i gràcia

Per a aquest objectiu, comença l'exerci-
tant col·locant-se davant Déu en comunió
amb tots els sants. De manera semblant
s'havia disposat en l'oblació del Rei
Eternal i també ho farà més endavant en
començar la contemplació per a aconse-
guir amor [cf. EE 242], és a dir, en dos
moments en els quals haurà de donar una
resposta personal, però mai un esforç pro-
meteïc, aïllat, sense la comunió i interces-
sió dels germans i germanes que compa-
rteixen una mateixa crida del Senyor. És
un aspecte molt important en aquest exer-
cici, que, sense aquesta actitud espiritual,
podria ser una espècie de *tour de force*
voluntarista. A més a més, el que es de-

mana és «desitjar i conèixer el que sigui
més grat a la seva divina bondat», de
manera que la decisió neixi d'un coneixe-
ment i un desig arrelats en la persona,
alguna cosa molt personal i no exterior o
forçada. Després, en el tercer preàmbul o
petició, es demana «gràcia» per a una
decisió conforme amb la glòria de Déu i
el bé personal. Com es pot veure, doncs,
els punts següents s'emmarquen en una
actitud de fe profunda, de comunió i de
gratuitat, ja que és la gràcia de Déu la que
ha de determinar-ho tot, perquè de Déu
procedeix no solament l'actuar, sinó fins
i tot el voler (cf. Fl 2,13).

2.5. Tres reaccions contra els afectes desordenats

Els tres tipus de persones descrits en els
punts tenen en comú que desitgen posar
mitjans per a fer la voluntat de Déu i, per
tant, «treure l'afecte» que tenen amb la
cosa adquirida. Aquest afecte pot ser una
coartada per a eludir el que Déu vol de
cada u.⁶ El primer dona llargues i no
afronta el problema. Per tant, es tracta
d'una voluntat només de paraula, falsa.
Tanmateix, en aquest moment ja tan
avançat dels Exercicis, el primer binari
no és una persona que va «de pecat mor-
tal en pecat mortal» [cf. EE 314,1], sinó
més aviat una persona que no vol afrontar
algun aspecte ambigu de la seva vida. El
segon és el que busca escapatòries, per-
què ho vol, però intenta portar Déu per
allà «on ell vol». Buscarà subterfugis, fer
coses que siguin mostra d'una certa bona
voluntat, però sense afrontar el problema
de l'afecte de forma directa i real. És a
dir, vol el que Déu vol, però amb condi-
cions. Encara que afronta el problema del

seu afecte, fa petits arranjaments per no modificar res del punt ambigu i, en el fons, manipula Déu. El tercer també té afecte al bé o cosa adquirida, però «vol solament voler-la o no voler-la, segons que Déu nostre Senyor li ho posi en voluntat, i a la tal persona li sembli millor per a servei i lloança de sa divina majestat». Té, per tant, un afecte a la cosa, però la subordina sincerament a la voluntat de Déu i el seu servei. En altres paraules, es mostra sincerament disposat a deixar aquells béns que posseeix potser en contra de la voluntat de Déu, «de manera que el desig de poder servir millor Déu nostre Senyor el mogui a prendre la cosa o deixar-la».

En el Principi i Fonament s'esmentava la importància de la indiferència: «per això cal que ens fem indiferents» [EE 23,5]; en canvi, l'exercitant que es trobi en la disposició del tercer binari ha fet ja seva l'actitud de la indiferència en la situació concreta de la seva pròpia vida.

Tenim, doncs, davant la vista tres situacions o tipus de persones: el desig fals de deixar-se guiar per la voluntat de Déu i el seu servei; el desig ambigu i enganyós; el desig sincer i operatiu de posar el servei de Déu com a criteri de la decisió, encara que tingui una inclinació afectiva en sentit contrari. Per a assegurar que la disposició és sincera i eficaç, Ignasi proposa una actitud d'absoluta disponibilitat més enllà i en contra del propi desig [EE157; cf. EE 16], però tenint en compte que aquesta disposició no ha de ser una actitud voluntarista i pelagiana, ni una anticipació d'una decisió que només podrà elaborar-se al llarg de la contem-

plació dels misteris, «juntament amb la contemplació» [EE 135,4]. És en aquest sentit que ha d'interpretar-se EE 157, que té com a finalitat no pas inclinar-se cap al més dur o difícil, sinó intentar garantir que els afectes no impedeixin abraçar «el que sigui servei i lloança de la seva divina bondat». I notem que aquí es destaca la *bondat* de Déu, en lloc de la seva «divina majestat», per altra banda, expressió ben ignasiana.

2.6. Al final del dia...

Cal fer notar que aquest exercici es posa com a cinquè exercici del dia, només una cinquena part de les meditacions del dia, fet que indica que el més important és la tasca d'assimilació i impregnació de la saviesa espiritual proposada en les Dues Banderes, més que no pas l'*esforç* de la pròpia voluntat. De la mateixa manera, ja que els exercicis apunten cap a una decisió i no tan sols cap a una consideració espiritual, se suposa que l'exercici repetit d'interiorització de la «vida vertadera» de les Dues Banderes és la base indispensable de la inclinació de l'existència sencera de l'exercitant cap a la vida pràctica de seguiment. Però no s'ha d'oblidar que aquest quart dia és com «alguna introducció» per a la contemplació de la vida del Senyor i l'elecció que s'anirà realitzant a poc a poc, i que durarà uns vuit dies [Cf. EE 163]. Ara, l'exercitant fixa bé l'objectiu perquè la contemplació de la vida del Senyor no es desenfocui, però és en aquesta contemplació continuada on es realitzarà l'assimilació de la vida evangèlica i s'arribarà a concretar l'Evangeli en alguna vida o estat, segons es diu a EE 135,4.

II. A PARTIR DEL CINQUÈ DIA

A continuació de l'exercici de Binaris, l'exercitant entra ja en l'elecció [EE 163 i 158]. L'elecció es realitza, com s'ha dit, «juntament amb la contemplació» [EE 135] i per a això Ignasi proposa uns quants misteris [EE 161], que s'han de prendre amb una flexibilitat d'acord amb la situació espiritual de l'exercitant, que ja ha adquirit una considerable experiència, i també tenint en compte que els Exercicis són «una introducció i manera per a després poder contemplar millor i més complidament» [EE 162].

1. CONTEMPLANT

[158] EL CINQUÈ DIA, contemplació sobre la partença de Crist nostre Senyor des de Natzaret al riu Jordà, i com fou batejat [273].

[159] Primera nota. Aquesta contemplació es farà una vegada a mitjanit, i una altra vegada al matí, i dues repeticions sobre d'ella a l'hora de missa i vespres, i abans de sopar aplicar sobre d'ella els cinc sentits; en cada un d'aquests cinc exercicis posant primer l'acostumada oració preparatòria i els tres preàmbuls, segons està declarat

tot això en la contemplació de l'encarnació i del naixement, i acabant amb els tres col·loquis dels tres binaris, o segons la nota que segueix després dels binaris.

[160] Segona nota. L'examen particular, després de dinar i després de sopar, es farà sobre les faltes i negligències en els exercicis i addicions d'aquest dia, i així en els següents.

[161] EL SISÈ DIA, contemplació de com Crist nostre Senyor anà des del riu Jordà al desert inclusivament, duent

en tot la mateixa forma que en el cinquè [274].

EL SETÈ DIA, com sant Andreu i d'altres segueixen Crist nostre Senyor [275].

EL VUITÈ, del sermó de la muntanya, que és de les vuit benaurances [278].

EL NOVÈ, com Crist Senyor nostre s'aparegué als seus deixebles sobre les ones del mar [280].

EL DESÈ, com el Senyor predicava en el temple [288].

L'ONZÈ, de la resurrecció de Llätzer [285].

EL DOTZÈ, del dia de Rams [187].

[162] La primera nota és que, en les contemplacions d'aquesta segona setmana, cada u pot allargar o abreujar segons que hi vulgui esmerçar temps o que en tregui profit. Si vol allargar, pot prendre els misteris de la visitació de nostra Senyora a santa Elisabet, els pastors, la circumcisió del nen Jesús, i els tres reis, i així d'altres; i si vol abreujar, en pot treure fins i tot dels exercicis que estan posats; perquè amb això s'ha donat una introducció i manera per a després poder contemplar millor i més complidament.

[163] La segona. La matèria de les eleccions es començarà des de la contemplació de Natzaret fins al Jordà inclusivament, que es contempla en el cinquè dia d'acord amb el que es declara a continuació.

És del tot important ser fidels al «juntament amb la contemplació», de manera que l'elecció no es realitzi com una activitat complementària, paral·lela a les contemplacions, sinó «juntament» amb elles i mitjançant elles.⁷ La raó és que «hem de submergir-nos sempre de bell nou, molt llargament i amb molta calma, en la vida,

les paraules, els actes, els sofriments i la mort de Jesús, per a reconèixer allò que Déu promet i allò que Ell aconsegueix»⁸. I la selecció de misteris que proposa el llibre dels Exercicis respon a la d'aquells «misteris d'on ell mateix [Ignasi] en el seu recés va treure un fruit més gran, per la més íntima relació d'aquests misteris amb la finalitat de tot el recés i la seva relació amb la tasca de l'elecció»⁹. En efecte, la contemplació de la vida de Crist no és només una manera de pregar, sinó que «el lloc que té en els exercicis, la seva estructura i la seva forma, la converteixen sobretot en una manera d'estar amb Crist, de ser rebut en la missió de Crist»¹⁰.

Això no obstant, s'ha de destacar que per a les contemplacions que es faran segons el model ja presentat en les de l'Encarnació i el Naixement [EE 159], es prendrà només un misteri cada dia. Aquesta particularitat indica la importància d'aprofundir en l'experiència contemplativa («no el molt saber») i la necessitat de centrar-se en l'atenció a les mocions de l'Esperit, que hauran de ser indicadors fonamentals per a l'elecció. A més, cada contemplació haurà d'acabar amb els col·loquis de Banderes i Binaris [EE 147 i 157], ja que constitueixen els pressupòsits o coordenades d'una contemplació sempre creativa, però ben fundada en la saviesa de Crist. I es torna a insistir que es faci examen particular sobre els exercicis i addicions [EE 160], és a dir, que es dugui una especial vigilància sobre la necessària atenció a l'acció de Déu al llarg de tot el dia, ja que això ajuda «per a trobar millor el que [l'exercitant] desitja» [EE 73]. Tanmateix, encara abans d'iniciar el moment de l'elecció, Ignasi proposa una consideració important.

2. «ABANS D'ENTRAR EN ELECCIONS... TRES MANERES D'HUMILITAT»

2.1. Situació de l'exercici

Encara que amb Banderes i Binaris s'han posat ja els pressupòsits d'una bona elecció, Ignasi encara pensa que «aprofita molt de considerar i advertir les següents tres maneres d'humilitat» [EE 164,2]. Aquesta consideració «a estones durant tot el dia» ha d'ajudar a adherir-se de tot cor a la «veritable doctrina de Crist». A primera vista sorprèn que aquesta consideració no es posi a continuació de l'exercici dels Tres Binaris, ja que és per a «abans d'entrar en eleccions», les quals comencen tot seguit després d'aquest exercici, en la «contemplació sobre la partença de Crist nostre Senyor des de Natzaret al riu Jordà, i com fou batejat» [cf. EE 158 i 163]. Però, en no tractar-se d'una preparació per a la meditació o la contemplació, la consideració de les maneres d'humilitat es posa just abans de les orientacions per a l'elecció, que es realitza «juntament amb la contemplació».

L'objectiu de les Tres maneres d'Humilitat no sembla que sigui diferent del que es pretén amb els dos exercicis de Banderes i Binaris, sinó que és una major ajuda per a «imitar» la «vida vertadera» de Crist [cf. EE 139,2]. Per això potser el sant no proposa una meditació, que suposaria un nou pas, sinó un «considerar i advertir... considerant a estones durant el dia». La pràctica dominant en donar i fer Exercicis acostuma a ser proposar les Tres Maneres d'Humilitat en forma de meditació o contemplació; això no obstant, la proposta de «considerar i advertir»

ens indica que el que es pretén és que, mitjançant una activitat que no és discursiva com la meditació, sinó una mirada atenta al contingut de les Tres maneres d'Humilitat, l'exercitant sigui més conscient del que suposa optar evangèlicament en la vida. Aquesta mirada és consideració i no contemplació, perquè no és «contemplació o meditació visible» [cf. EE 47,1].

Per tant, com tots els exercicis, el de les Tres Maneres d'Humilitat no és un adoctrinament, sinó una nova ajuda, un altre recurs per a la «transformació de l'home interior» [cf. Ef 3,16], finalitat dels exercicis precedents del «quart dia» i de les contemplacions que aniran seguint, sense que hi afegeixi un contingut nou.

Abans de la lectura del text ignasià, és molt útil tenir en compte la sàvia observació psicològica i teològica de Carlos Domínguez: «Tota una representació de Déu i tota una manera de concebre la salvació que aquest ens ofereix han de ser tinguts en compte si es vol copsar la profunda intuïció que Ignasi ha tingut en la seva “consideració” de les Tres Maneres d'Humilitat. Encara que ho hagi expressat en un llenguatge que avui, a partir de les llums i les ombres de la sensibilitat contemporània, no resulta fàcil de comprendre o assimilar»¹¹.

[164] La tercera. Abans d'entrar en les eleccions, perquè hom abraçi de cor la vera doctrina de Crist nostre Senyor, aprofita molt de considerar i advertir

les següents tres maneres d'humilitat, i considerant-les a estones durant tot el dia i fent també els col·loquis, tal com es dirà més endavant.

- [165] La primera manera d'humilitat és necessària per a la salut eterna, a saber, que m'abaixi i m'humiliï tant com em sigui possible, perquè en tot obeeixi la llei de Déu nostre Senyor, de tal manera que encara que em fessin senyor de totes les coses creades en aquest món, no em determini, ni per la pròpia vida temporal, a trencar un manament, sia diví sia humà, que m'obligui a pecat mortal.
- [166] La segona és més perfecta humilitat que la primera, a saber, si jo em trobo en tal punt que no vull ni m'inclino més a tenir riquesa que pobresa, a voler honor que deshonori, a desitjar vida llarga que curta, essent igual servei de Déu nostre Senyor i salut de la meua ànima; i així no em determini a fer un pecat venial per tot el creat ni encara que la vida em llevessin.
- [167] La tercera és humilitat perfectíssima, a saber, quan incloent la primera i la segona, essent igual lloança i glòria de la divina majestat, per imitar i assemblar-me més efectivament a Crist nostre Senyor, vull i elegeixo més pobresa amb Crist pobre que riquesa, oprobis amb Crist ple d'ells que honors, i desitjar més de ser tingut per va i foll per Crist, que primer fou tingut per tal, que no pas per savi ni prudent en aquest món.
- [168] Nota. Així, per al qui desitgi aconseguir aquesta tercera humilitat, aprofita molt de fer els tres col·loquis dels binaris ja dits, demanant que nostre Senyor el vulgui elegir en aquesta tercera major i millor humilitat, per més imitar-lo i servir-lo, si és igual o major servei i lloança de sa divina majestat.

2.2. Humilitat

Tot i tenir en compte les notes de l'exercitant Pedro Ortiz,¹² dirigit pel mateix Ignasi, que presenten les maneres d'humilitat com tres maneres d'estimar, no sembla encertat deixar de banda la terminologia ignasiana, que de manera molt realista, enfoca la cara pedagògica de l'experiència espiritual i, per tant, partir de la humilitat com a base del progrés espiritual.¹³ Ignasi es troba en el viarany de sant Benet, que parla de la humilitat, com a forma de submissió a Déu, una submissió que, en procés creixent, no és més que fruit de l'amor.¹⁴ El cristià, com Crist, ha vingut al món per «fer la seva voluntat» (He 10,7.9) i en aquesta obediència es troba la fecunditat de la vida (cf. He 10,10). Així, les maneres d'humilitat mostren on es troba el lloc suprem de la identificació amb Crist, és a dir, la tercera manera que presenta l'actitud mateixa que va tenir Jesús, que, sent de condició divina no es va aferrar a la seva condició, sinó que es va humiliar fent-se obedient fins a la mort (cf. Fl 2,6-8). Així, progressivament, les maneres d'humilitat ofereixen l'escala de la vida cristiana: Primer, una vida de mínims cristians, que suposa ja un grau notable de convicció i de generositat. Segon, una vida cristiana amb un grau ja molt notable de llibertat interior per al seguiment i de resposta generosa al Senyor en moments difícils. Tercer, s'abraça la bogeria de la creu de Crist i es pren Crist pobre i humil com a norma de tota decisió, sempre que no s'imposi ja un criteri evident per a inclinar la decisió. I, si Ignasi proposa les tres maneres, i no solament la tercera, és degut a la seva contínua atenció pedagògica a l'exercitant i als perills d'engany amb aparença de bé. Encara més:

amb realisme pastoral, per a entrar en eleccions es requereix un mínim que no és el màxim de la tercera manera d'humilitat. En un directori autògraf ignasià pot llegir-se: «Qui no està en la indiferència del segon grau, no cal que es posi a fer eleccions, i així és millor entretenir-lo en altres exercicis fins que hi arribi»¹⁵.

2.3. Pràctica de l'exercici

No es tracta, doncs, de contemplar o de meditar, sinó de deixar que l'esperit es deixi impregnar amb aquesta saviesa evangèlica que, per altra banda, ja va penetrant en l'exercitant mitjançant l'experiència de les contemplacions dels misteris de Crist que va seguint sense interrupció. Les Tres Maneres d'Humilitat aporten, doncs, una espècie de marc o de coordenades dins les quals l'exercitant segueix contemplant i deixant-se moure per l'Esperit amb vista a fer una elecció correcta. La repetició dels tres col·loquis amb la nota de Binaris, mostra amb tota claredat la connexió d'aquesta consideració amb l'objectiu dels exercicis de Banderes i Binaris. I, evidentment, la tercera manera d'humilitat presenta el cim de la vida cristiana, quan una persona no es mou «per motius objectius; i precisament per això, tan plenament es confia a les disposicions inductibles de l'amor diví, que es distancia encara més de si mateix»¹⁶. Perquè el contingut d'aquesta consideració no és altre que el que han escrit tantes vides de sants i santes com Pau, Ignasi d'Antioquia, Benet, Francesc, Ramon Llull, Caterina de Siena, Joan de la Creu, Charles de Foucauld, Edith Stein, Joan XXIII, Óscar Romero, Pedro Arrupe, etc. La «perfecta alegria» de sant Francesc ha

estat sovint una referència tradicional que il·lumina la tercera manera d'humilitat. I els *bojos de Crist* són l'expressió viva d'aquesta forma d'assimilar el cristianisme, que és saviesa i força de Déu (cf. 1Co 1,25). Recordem el testimoni sobre Íñigo del monjo de Montserrat: «aquell pelegrí era boig per amor de nostre Senyor Jesucrist»¹⁷.

La Tercera Manera d'Humilitat, després de les Dues Banderes i Binaris, que atén a l'alliberament de dinàmiques internes o externes que lliguen o esclavitzen, vol dinamitzar la *llibertat per a* reforçar el subjecte amb vista a l'elecció. Això és possible en la mesura que l'exercitant estigui plenament dominat per una passió, el seguiment de Jesús pobre i humil. Ara bé, l'exercitant haurà anat descobrint que Jesús ens revela un Déu dèbil, perquè és amor rebutjat. I, mentre el Déu omnipotent condueix fàcilment a la prepotència i a l'opressió, el Déu dèbil i humil de l'amor, «amor que s'exposa i no poder que s'imposa»¹⁸, ens convida a l'amor.

2.4. Banderes, Binaris i Humilitat

Moltes vegades s'ha comentat que l'exercici de Dues Banderes es dirigia a la intel·ligència, el de Tres Binaris a la voluntat i el de les Tres Maneres d'Humilitat a l'afecte o a l'amor. El fonament d'aquesta distinció i progrés és clar, ja que l'exercitant en les Dues Banderes és il·luminat sobre la veritable doctrina de Crist, en els Binaris intenta alliberar la seva voluntat per respondre a la crida concreta del Senyor en l'elecció, i les Maneres d'Humilitat, superant l'estretor de la llei, s'orienten cap a l'amor sense mesura vers Crist pobre i humil. Això no obstant, el text ignasià, tal

com l'hem anat seguint en aquest comentari, també ens revela com en el fons del progrés que suposen aquests exercicis es troba una fonda experiència afectiva, una transformació de l'afectivitat i, per tant, els tres exercicis s'orienten a una obertu-

ra del cor vers l'amor de Déu, que és saviesa, moció de la voluntat i toc del cor. Per això, com deia repetidament el gran expert en Exercicis Josep Calveras, resumint el procés d'aquests tres exercicis, es tracta de «cor, cor, cor»¹⁹.

3. «JUNTAMENT...» [EE 135]: L'ELECCIÓ

Recordem novament que tota la bastida metòdica de la mistagògia ignasiana no ha de suposar una pausa en el procés de contemplació i treball espiritual de l'exercitant que segueix escoltant les mocions i pensaments que l'Esperit li inspira.

1. DISPOSICIÓ PRÈVIA

[169] PREÀMBUL PER A FER ELECCIÓ

En tota bona elecció, en allò que és de part nostra, l'ull de la nostra intenció ha de ser senzill, solament mirant per a què sóc creat, a saber, per a lloança de Déu nostre Senyor i salvació de la meua ànima; i així qualsevol cosa que jo elegiré ha de ser que m'ajudi per al fi pel qual sóc creat; no ordenant ni duent el fi al mitjà, sinó el mitjà al fi; així com succeeix que molts

elegeixen primer casar-se, que és un mitjà, i secundàriament servir Déu nostre Senyor en el casament, i servir Déu és el fi. Així mateix n'hi ha d'altres que primer volen tenir beneficis i després servir Déu en ells. De manera que aquests no van drets a Déu, sinó que volen que Déu vingui de dret a llurs afeccions desordenades, i, per consegüent, fan del fi mitjà i del mitjà fi. Talment que el que havien de pren-

dre primer ho prenen darrer; perquè primer hem de posar per objecte voler servir Déu, que és el fi, i secundàriament prendre benefici o casar-me, si més em convé, que és el mitjà per al fi; així, res no m'ha de moure a prendre els tals mitjans o a privar-me'n, sinó solament el servei i lloança de Déu nostre Senyor i salut eterna de la meua ànima.

Entrem en la part central dels Exercicis Espirituals. Encara que no tota persona que fa Exercicis hagi de fer una elecció d'estat, s'ha de reconèixer que tant l'objectiu dels Exercicis, descrit en la primera anotació, com tot el seu procés, apunten a alguna forma d'elecció, ja que l'exercitant hi intenta disposar-se a l'acció de Déu en el concret de la seva vida i, per això, es deixa il·luminar per Déu sobre el que ell espera de la seva pròpia vida en el moment en què s'exercita. L'Esperit Sant és creador, no deixa mai en un lloc apartat el creient, sinó que el mou contínuament en el camí de seguiment de Crist de manera dinàmica. No obstant això, l'elecció, no entesa com un acte de decisió moral sobre un objecte extrínsec a la persona, suposa una unió profunda i renovada amb Déu. Per tant, la clàssica divisió dels intèrprets dels Exercicis entre *eleccionistes* i *unionistes*, que mai no s'ha agafat en un sentit excloent, haurà servit per a posar més en relleu les dues orientacions substancials dels Exercicis i la seva íntima implicació. Els Exercicis són una experiència dinàmica d'unió amb Déu i, a la vegada, una forma de major apertura i disponibilitat a l'orientació actual de l'Esperit en la pròpia vida. Com Ignasi, que «no s'anticipava a l'Esperit, sinó que el seguia»²⁰, la persona que s'exercita ha

de ser una persona d'esperit obert a les sorpreses de Déu, una persona en actitud de recerca. Això és el que s'expressa en un dels directoris, en què es diu que la persona que comença els Exercicis ha de ser una persona *ambigua*, és a dir, una persona en actitud de recerca, «que estigui angoixada en algun sentit amb el desig de saber què ha de fer amb la seva persona»²¹.

Tot i això, ningú no ha de ser induït a fer elecció si no se sent especialment mogut a això, perquè si l'elecció no fos desitjada resultaria perjudicial a l'exercitant.²² Però el més important és tenir les actituds espirituals d'un gran desig de conèixer la voluntat de Déu i la disponibilitat per a seguir el camí que el Senyor li descobreixi. Per això els Directoris són molt categòrics a l'hora d'exigir a l'exercitant les disposicions que es demanen i, per tant, és indispensable atendre fidelment a les indicacions que es proposen al llibre, ja que posen en relleu aquestes condicions necessàries per a una correcta elecció. En concret, «s'ha d'insistir en el fet que entri en les eleccions, el que les ha de fer, amb plena resignació de la seva voluntat; i si és possible que arribi al tercer grau d'humilitat... Qui no està en la indiferència del segon grau, no està per a posar-se en eleccions, i és millor entretenir-lo en altres exercicis fins que hi arribi»²³.

El Principi i Fonament, com es va comentar en el seu moment, expressa una finalitat i unes conseqüències pràctiques que han de ser presents al llarg de tots els Exercicis, ja que enuncia un principi del qual dimanen totes les conseqüències de la vida i expressa el fonament sobre el qual s'ha de construir pràcticament la vida cristiana. Això no obstant, Ignasi, com

a bon pedagog, en el moment que s'entraja en l'elecció, en la presa de decisió, torna a recordar la importància de tenir ben clar quin és el sentit de la vida humana i la transcendència del fet que, amb «in-tenció simple», l'exercitant ordeni els mitjans a aquest fi i no al revés. Els que així no procedeixin, «no van rectes cap

a Déu», perquè no ordenen els mitjans vers on cal ordenar-los, només al «servei i lloança de Déu nostre Senyor i salut eterna de la meua ànima». És una evidència que la persona que acompanya els exercicis ha de procurar que no se li obli-di en la pràctica, cosa que passa amb fa-cilitat.

2. OBJECTE DE L'ELECCIÓ

Per a entrar en l'elecció de *perfecció* [cf. EE 135,6], cal fixar bé la mirada de manera que, segons el PF, l'exercitant estigui obert a qualsevol objecte d'elecció «que és concedit a la llibertat del nostre lliure albir i no li està prohibit» [EE 23,5]. Per això el llibre dels Exercicis proposa unes orientacions que s'escauen a aquest moment.

[170] PER A PRENDRE NOTÍCIA SOBRE QUINES COSES S'HA DE FER ELECCIÓ, I CONTÉ EN SI QUATRE PUNTS I UNA NOTA.

El primer punt. És necessari que totes les coses de les quals volem fer elecció siguin indiferents o bones en si, i que es trobin dins la santa mare Església jeràrquica, i no males ni contràries a ella.

[171] Segon. Hi ha coses que són objecte d'elecció immutable, ara sacerdocí, matrimoni, etc.; n'hi ha d'altres que ho són d'elecció mudable, com prendre beneficis o deixar-los, prendre béns temporals o desfer-se'n.

[172] Tercer. En l'elecció immutable, una vegada s'ha fet elecció no hi ha més a elegir, perquè no es pot deslligar, així com és matrimoni, sacerdocí, etc. Només s'ha de mirar que si no ha fet elecció degudament i ordenadament, sense afeccions desordenades, pene-dint-se procuri de fer bona vida en la seva elecció, la qual elecció no sembla pas ser vocació divina, per ser elecció desordenada i esbiaixada, com molts en això erren, fent d'una elecció esbiaixada o mala, vocació divina; perquè tota vocació divina és sempre pura i neta, sense mixtió de carn ni de cap altra afecció desorde-nada.

[173] Quart. Si algú ha fet elecció deguda-ment i ordenadament de coses que són objecte d'elecció mudable, i no inclinades a la carn ni al món, no hi ha per què faci de nou elecció, sinó perfeccionar-se en aquella tant com podrà.

[174] Nota. Cal advertir que si la tal elecció mudable no s'ha fet sincera i ben or-denada, aleshores aprofita de fer

l'elecció degudament a qui tingui
desig que d'ell surtin fruits notables i
molt agradosos a Déu nostre Senyor.

L'experiència dels Exercicis, experiència espiritual essencialment personal, no ha de ser una experiència subjectivista o arbitrària, sinó que es funda en la «veritat» de l'evangeli [cf. EE 2,2] llegit en l'àmbit de l'Església, és a dir, «la santa mare Església jeràrquica», que no es refereix només a la jerarquia de l'Església, sinó a tota l'Església *jeràrquicament constituïda*.²⁴ Ara bé, es dona per descomptat que l'exercitant ha adquirit ja un cert «sentit vertader» d'allò que cau o no cau dins de l'«Església militant». Per tant, encara que les regles que «per al sentit vertader que en l'Església militant hem de tenir» [EE 352-370] figurin al final del llibre dels Exercicis, la seva substància ha de ser ja assimilada per l'exercitant amb vista a fer una correcta elecció. Per a ajudar a aquesta assimilació, no és necessari exposar a l'exercitant les regles, sinó ajudar-lo a que el mateix procés dels Exercicis el vagi introduint en el «sentit vertader», una espècie d'instint espiritual eclesial.

Els Exercicis ofereixen bastants recursos, començant per la proposta que l'acompanyant ha de fer del «fonament vertader de la història» [EE 2,2] per a les meditacions i contemplacions, la indicació de com Déu va conduint els creients mitjançant la conjunció de la lletra i l'esperit, la interioritat i la institució, l'individu i la comunitat, les orientacions per al discerniment que reflecteixen la saviesa de Déu plasmada en la història de la vida de cristians i cristianes, la pràctica dels sagraments de l'eucaristia i de la reconciliació,

la participació en la litúrgia de les hores de l'Església... Al costat d'això, el comentari d'algun punt de les Regles sobre el sentit eclesial pot ser necessari o almenys útil. Però el més important és que l'exercitant vagi copsant que viure la fe en l'Església no ha de ser una càrrega, sinó un do i gaudi profund, de manera que la «santa mare Església» (paraules que potser no cal dir a l'exercitant) pugui resultar una vivència personal càlida i amable.²⁵

Evidentment, quan avui parlem d'elecció immutable [EE 171] referint-nos al matrimoni o al sacerdoti, no hem de perdre de vista la seva naturalesa immutable, encara que es donin circumstàncies que els facin mutables, segons circumstàncies personals i les noves aportacions del dret Canònic.

Sobre la distinció entre vocació simplement i vocació divina, Ignasi va sentir la necessitat de precisar i corregir l'Autògraf: «no podem dir que fos vocació», suplint per «no sembla pas ser vocació divina» [EE 172,3]. En aquest cas «pene-dint-se procuri de fer bona vida en la seva elecció» [EE 172,2]. Però Déu, «per part seva no retira el do que ha fet a l'exercitant de comprometre's elegint. Una elecció obliqua, que no és recta, feta lliurement per una persona en nom de Déu, segueix sent una elecció»²⁶. Si l'elecció ha sigut correcta i és immutable «no hi ha res més a elegir» i per a aquest cas valen les orientacions per a «esmenar i reformar» la vida [EE 189]. Una altra situació és la de la persona que no ha fet una elecció «sincera i ben ordenada» de matèria mutable. Aquesta persona haurà de fer l'elecció «degudament», «a qui tingui desig que d'ell surtin fruits notables i molt agradosos a Déu nostre Senyor» [EE 174].

3.1. Situació de l'elecció

Partim de la convicció, repetidament expressada, que l'elecció no és un parèntesi en el curs de l'experiència dels Exercicis, sinó una part d'aquest curs, el tram d'un moviment que no ha d'aturar-se, i que l'exercitant ha d'observar atentament per a desxifrar o copsar el sentit del corrent. Les regles de discerniment, sobretot les de segona setmana, són, doncs, una ajuda imprescindible, i per tant, se suposa que l'exercitant les té molt ben assimilades.

L'elecció no és només un moment més dins el curs dels Exercicis, sinó que representa el moment cimal de tota l'experiència espiritual, encara que no hi hagi elecció en el sentit més restrictiu de la paraula. En efecte, elegir és viure i reconèixer la identificació plena amb Crist en el concret de la vida, de tal manera que aquesta identificació informi la vida futura de l'exercitant. A partir d'aquest moment, els Exercicis són l'experiència espiritual d'una persona configurada d'una manera molt determinada, segons un estat o forma de vida.²⁸

[175] TRES TEMPS PER A FER SANA I BONA ELECCIÓ EN CADA UN D'ELLS.

El primer temps és quan Déu nostre Senyor de tal manera mou i atreu la voluntat que, sense dubtar ni poder dubtar, la tal ànima fidel segueix el que li és mostrat, així com sant Pau i sant Mateu ho feren en seguir Crist nostre Senyor.

[176] El segon, quan s'adquireix prou claredat i coneixement per experiència de con-

solacions i desolacions, i per experiència de discreció de diversos esperits.

[177] El tercer temps és tranquil, considerant primer per a què és nat l'home, a saber, per a lloar Déu nostre Senyor i salvar la seva ànima; i desitjant això, elegeix com a mitjà una vida o estat dins els límits de l'Església, perquè sigui ajudat en servei del seu Senyor i salvació de la seva ànima.

He dit temps tranquil, quan l'ànima no és agitada de diversos esperits i usa les seves potències naturals lliurement i tranquil·lament.

[178] Si en el primer o segon temps no es fa elecció, es posen a continuació dues maneres de fer-la en el tercer temps.

LA PRIMERA MANERA PER A FER SANA I BONA ELECCIÓ CONTÉ EN SI SIS PUNTS.

El primer punt és proposar al davant la cosa sobre la qual vull fer elecció, així com un ofici o benefici per a prendre o deixar, o una altra cosa qualsevol que sigui objecte d'elecció mudable.

[179] Segon. Cal tenir per objecte el fi per al qual sóc creat, que és per a lloar Déu nostre Senyor i salvar la meua ànima; i a més trobar-me indiferent sense cap afecció desordenada, de manera que no estigui més inclinat ni afeccionat a prendre la cosa proposada que a deixar-la, ni més a deixar-la que a prendre-la; sinó que em trobi enmig com l'agulla d'una balança per a seguir allò que sentiré que és més glòria i lloança de Déu nostre Senyor i salvació de la meua ànima.

[180] Tercer. Demanar a Déu nostre Senyor que vulgui moure la meua voluntat i

posar en la meua ànima el que jo he de fer, respecte de la cosa proposada que més en lloança i glòria seva sigui, discorrent bé i fidelment amb el meu enteniment, i elegint conforme al beneplàcit de la seva santíssima voluntat.

[181] Quart. Considerar, raonant, quants avantatges o profits se'm segueixen de tenir l'ofici o benefici proposat, mirant només la lloança de Déu nostre Senyor i la salut de la meua ànima; i, al contrari, considerar així mateix els desavantatges i perills que hi ha a tenir-lo. Fent igualment en la segona part, a saber, mirar els avantatges i profits de no tenir-lo; i també, per contra, els desavantatges i perills en el mateix no tenir-lo.

[182] Cinquè. Després que he discorregut i raonat així en totes direccions sobre la cosa proposada, mirar on s'inclina més la raó, i així segons la major movió racional, i no segons cap movió dels sentits, s'ha de fer deliberació sobre la cosa proposada.

[183] Sisè. Un cop feta aquesta elecció o deliberació, la persona que l'ha feta ha d'anar amb molta diligència a l'oració davant de Déu nostre Senyor i oferir-li aquesta elecció, perquè sa divina majestat la vulgui rebre i confirmar, si és el seu major servei i lloança.

[184] LA SEGONA MANERA PER A FER SANA I BONA ELECCIÓ CONTÉ EN SI QUATRE REGLES I UNA NOTA.

La primera és que aquell amor que em mou i em fa elegir la tal cosa daval·li de dalt, de l'amor de Déu, de forma que el qui elegeix senti primer en si que aquell amor, poc o molt, que té a la cosa que elegeix, és sols per al seu Creador i Senyor.

[185] La segona, mirar un home que mai no he vist ni conegut, i desitjant jo tota la

seua perfecció, considerar el que jo li diria que fes i elegís per a major glòria de Déu nostre Senyor i major perfecció de la seva ànima, i fent jo el mateix, guardar la regla que poso per a l'altre.

[186] La tercera, considerar, com si estigués a punt de morir, la forma i mesura que aleshores voldria haver tingut en la manera de fer la present elecció, i guiant-me per aquesta prendre en tot la meua determinació.

[187] La quarta, mirant i considerant com em trobaré el dia del judici, pensar com aleshores voldria haver deliberat respecte de la cosa present; i la regla que aleshores voldria haver tingut prendre-la ara, perquè aleshores em trobi amb complet plaer i goig.

[188] Nota. Un cop aplicades aquestes regles per a la meua salut i tranquil·litat eterna, faré la meua elecció i oblatió a Déu nostre Senyor conforme al sisè punt de la primera manera de fer elecció.

3.2. Els tres temps d'elecció

Les persones que fan els exercicis es trobaran en situacions espirituals diferents: il·luminació, agitació o tranquil·litat lúcida. A això es refereixen els tres *temps*, que no són estrictament mètodes per a elegir, sinó situacions diferents que requereixen aproximacions de discerniment també diferents.²⁹ En qualsevol cas l'elecció requereix un cert temps, i ho demostra el fet que Ignasi li assigna indicativament vuit dies sencers de contemplacions.

*Primer temps*³⁰

Aquest moment del curs espiritual de l'exercitant es defineix per una claredat que

no li permet dubtar: no solament no dubta, sinó que no pot dubtar, perquè la certesa que experimenta s'imposa de manera evident. Sembla a primera vista que aquesta experiència espiritual no demana més comentaris. Però no cal ser gaire espavilat per a reconèixer molts casos de persones que no dubten ni poden dubtar i, malgrat tot, pateixen clars miratges il·luministes, amb resistència a qualsevol contrast des de fora, encara que sigui amb persones espirituals de bon criteri. El «no poder dubtar» ignasià, per a no simplificar el criteri d'una persona tan experta en la sospita dels enganys de la vida espiritual, no es refereix només al no poder dubtar subjectiu, sinó també objectiu. En concret, una persona que en Exercicis no dubta ni pot dubtar sobre el que Déu li està demanant, ha de donar garanties que ha fet els exercicis de forma adequada, que es troba en una situació de maduresa humana i psicològica suficient, que ha anat afinant la seva capacitat de discerniment segons la línia de les regles de segona setmana... Es pot objectar amb raó que Déu, com es veu en els casos de Mateu i Saule, no necessita disposicions de la persona per a manifestar la seva voluntat o per a cridar de forma inequívoca. Tanmateix, la dificultat està a tenir les garanties per a reconèixer que és Déu i no «l'àngel dolent disfressat de l'àngel de llum» qui provoca aquesta certesa. Per això, les regles de la segona setmana són imprescindibles, ja que es tracta d'una «major discreció»: veritable alegria, gota d'aigua en la pedra o en l'esponja, el procés dels pensaments que es generen a partir del primer, que és bo...

La gràcia de Déu del primer temps no és reservada a casos molt extraordinaris, sinó que l'han experimentat moltes per-

sones que han pres una decisió ferma i gairebé instantània per a tota la seva vida (ministeri presbiteral, vida religiosa o matrimonial), i que els fets posteriors han confirmat plenament.³¹ I, en aquest temps, sembla més clar que en cap altre moment que la certesa de l'elecció no es basa en un objecte que la voluntat s'apropia, sinó en Déu que «li ho posi en voluntat» [EE 155,2] o «vulgui moure la meva voluntat i posar en la meua ànima el que jo he de fer» [EE 180,1].³²

És ben coneguda la reserva del Directori Oficial respecte a aquest primer temps,³³ tanmateix, les indicacions de sant Ignasi no indueixen a moure's amb una reserva tal que gairebé es miri el primer temps d'elecció com la constatació d'alguna cosa que pot esdevenir, però que no s'ha de tenir gaire en compte a la pràctica. En efecte, en els directoris originalment ignasians es diu: «Declarant la primera part de l'elecció, on no es pot fer fonament per a buscar-la, ha de venir a la segona». Diu ben clar que s'ha de declarar aquest temps. I també: «Entre les tres maneres de fer elecció, si en la primera Déu no mogué, s'ha d'insistir en la segona»³⁴. Per tant, Ignasi deixa clar que en els Exercicis cal estar atents a la possibilitat que es doni el primer temps i, en conseqüència, donada la deguda prudència, així s'ha d'exposar a l'exercitant.

*Segon temps*³⁵

Aquest temps sembla ser el més corrent en l'experiència dels Exercicis, ja que el primer és una gràcia totalment imprevisible i el tercer, com es veurà, suposa un estat on no hi ha agitació de diversos esperits. En l'anotació sisena Ignasi crida l'atenció de la persona que dona els

Exercicis perquè observi si la persona que s'exercita experimenta mocions com consolacions i desolacions o si és «agitada de diversos esperits», ja que aquesta situació, si es fan bé els exercicis, hauria de ser normal. Ara, en la fase d'elecció, l'atenció de l'exercitant, amb l'ajuda de la persona que l'acompanya, ha de dirigir-se cap a la interpretació d'aquestes mocions, consolacions i desolacions, i a la discreció dels diversos esperits. Què significa això en la pràctica?

Ja que l'elecció es realitza en la contemplació, la persona que s'exercita anirà constatant vers quina part de l'objecte de l'elecció van decantant-se les consolacions o les desolacions i en quina direcció o sentit van impulsant les crides de Déu. Com la persona que al costat d'un riu desitja descobrir cap on va el corrent, intenta esbrinar-ho observant algun objecte que flota en la superfície, i al cap d'un temps d'observació descobreix que l'objecte s'ha desplaçat cap a un determinat costat. Mitjançant aquesta observació pot percebre la direcció del corrent d'aigua. D'una manera semblant passa amb les consolacions, llums o impulsos, etc.: posats de costat amb la «vida vertadera que mostra» Jesús, revelaran a poc a poc el sentit de l'acció concreta de Déu en la vida de l'exercitant. I al revés, les desolacions, foscos, resistències interiors... mostraran que l'objecte considerat no és agradable a Déu.

Només queda insistir en la importància capital que l'exercitant estigui molt familiaritzat amb l'ús de les orientacions de discerniment de primera i segona setmana. A més a més, el temps assignat de vuit dies d'exercicis, després d'uns dotze ja realitzats, suscita l'interrogant sobre la idoneïtat d'uns Exercicis breus per a realitzar

una bona elecció segons la mistagògia ignasiana. Encara que sempre hi cap la possibilitat que els Exercicis breus siguin part d'un procés ja començat abans i que tindran continuïtat després del recés.

*Tercer temps*³⁶

El tercer temps és una situació contraposada a l'anterior del segon temps: «quan l'ànima no és agitada per diversos esperits». Tot i això, per a evitar que aquesta elecció en «temps tranquil» no degeneri en una elecció de *rebaixes*, s'ha de recordar que l'exercitant es troba en un estat espiritual propi del moment d'elecció i, per això, ha de recordar de nou la finalitat de la vida segons el Principi i Fonament: «lloar Déu nostre Senyor i salvar la seva ànima» i el sentit fonamental de l'Església, i així elegir «una vida o estat dins dels límits de l'Església». A més a més, ha de ser capaç d'usar les seves potències naturals «lliurement i tranquil·lament». Com es veu en aquest punt, els Exercicis repeteixen d'alguna manera el preàmbul per a fer elecció i les notes següents [cf. EE 169-174].

Per tant, també l'elecció en el tercer temps és una autèntica experiència espiritual, cosa que ha de posar-se més en relleu si, com a vegades es fa, es realitza fora del temps dels Exercicis. I per a l'aplicació d'aquest tercer temps d'elecció, es proposen dues maneres diferents, que el sant, però, no justifica ni explica. Probablement, aquesta diversitat és deguda o a la diferència d'exercitants o al moment espiritual en què es troben o, també a les diferents característiques de l'objecte d'elecció. Intentarem dilucidar aquest punt en acabar l'exposició de les dues maneres d'aquest tercer temps.

Primera manera

L'exercitant procedeix per la ponderació d'«avantatges o profits», per una part, i de «desavantatges i perills», per l'altra. Aquesta manera d'elecció, convé insistir en això, no és una simple ponderació de bon sentit, sinó una veritable experiència espiritual.

En primer lloc, fidel al realisme que informa sempre tota experiència espiritual evangèlica, l'exercitant ha de *posar-se davant la realitat* que se li presenta com a objecte d'elecció. És l'honradesa amb el real, perquè la llum per a la decisió correcta no pot esperar-se de l'allunyament de la realitat, sinó de l'aproximació a la situació real amb lucidesa i inspiració evangèlica.

En segon lloc, novament reapareix el PF, que ja s'havia recordat de manera general en el «Preàmbul per a fer elecció» [EE 169]. Aquí, en el tercer temps, ho recorda probablement sant Ignasi perquè aquest temps, a diferència dels dos anteriors, parteix de l'activitat de l'exercitant que s'aproxima a la realitat objecte d'elecció, mentre que en els precedents és el mateix corrent de l'experiència espiritual el que va desvelant el sentit de l'acció de Déu. Per tant, és important que l'exercitant es fonamenti en la voluntat de buscar la glòria de Déu i el bé de la seva vida, que estigui indiferent, com l'agulla d'una balança («com enmig d'un pes»). S'ha de fer notar que en el PF, Ignasi parla de «fernos indiferents» i aquí ja suposa un progrés i parla de «trobar-me indiferent».

En tercer lloc es demana «a Déu nos- tre Senyor que vulgui moure la meua voluntat i posar en la meua ànima el que he de fer». És la petició d'una veritable grà-

cia com a objecte d'aquesta elecció, que supera el fruit d'una concepció racional d'aquest temps d'elecció. Moure la voluntat indica que, per molt que la llibertat és decisiva a l'hora de realitzar l'elecció, l'elecció és gràcia, és una forma d'experiència de Déu en el propi cor i en la vida. I, així mateix, aquesta moció de Déu arrela en una percepció de la realitat il·luminada per la fe, ja que és Déu qui ho ha de «posar en la meua ànima». Ens trobem, com passa sovint en els Exercicis, amb una experiència espiritual que, tot i ser de poca aparença, té una profunditat o elevació immensa.

Només a partir d'aquests tres passos precedents, l'exercitant pot, en un quart moment, «considerar, raonant» els «avantatges o profits» i «els desavantatges o perills». Quan es diu «raonant» no es pensa en una activitat merament racional, sinó en la raó il·luminada i animada per la fe. A la gran saviesa d'Ignasi no se li amaga la importància de veure l'objecte de l'elecció des de les quatre cares de pros i contres tant del sí com del no a l'hora d'analitzar-lo. Tenim el testimoni d'aquesta manera de ponderar molt ben assimilat pel primer grup de companys que van prendre la decisió de fundar la Companyia de Jesús el 1539. A l'hora de decidir si farien vot d'obediència a algun d'ells (és a dir, si fundarien un orde religiós) van examinar pels quatre costats aquesta possible opció. El mateix va fer Ignasi quan discernia si les esglésies de la Companyia havien de tenir rendes o no.³⁷

Per a aquesta ponderació de raons en un sentit o un altre, la persona que fa elecció pot considerar aquests aspectes de la vida:

a) La pròpia història de salvació (les forces en les dificultats, els desigs persistents, èxits i fracassos significatius, les obres grans que Déu ha realitzat en ell, els pecats, etc.), perquè en això pot trobar indicis de futur, ja que Déu no es nega a si mateix.

b) Aspectes fonamentals de la pròpia vida cristiana: solidaritat, pregària, pobresa, compromís social, vida sacramental, vida comunitària i d'Església, etc., sempre amb relació a les qualitats personals. En la vida cristiana personal no ha de faltar cap element essencial, però cada persona ha de trobar el seu propi equilibri, la seva harmonia. El camí de vida cristiana que un elegeix ha d'afavorir el desenvolupament d'aquestes dimensions fonamentals del cristianisme.

c) La consideració del món o entorn de la vida: professió, obligacions familiars, compromisos contrets lliurement, competències i qualitats personals, etc., perquè l'opció o elecció no pot estar en contradicció amb realitats que revelen dissenys de Déu en la pròpia vida. Cal mantenir la coherència.

Aquestes consideracions són algunes «entrades» en la pròpia vida per a fer-ne una lectura de fe, «discordant per on s'ofereixi»³⁸.

En el cinquè punt es proposa fer un balanç del que s'ha «discorregut i raonat en totes parts», és a dir, allò realitzat segons el punt anterior. Cal veure cap a on s'inclina la raó, la «moció racional» i no «segons cap moció dels sentits». Es tracta, doncs, d'una «moció», no del simple pes objectiu i fred de les raons, però aquesta «moció» no ha de ser de cap manera «sensual», orientada cap a un fi diferent

de la «glòria i lloança de Déu i salvació de la meua ànima».

Finalment, «feta l'elecció», l'exercitant ha d'acudir a Déu perquè li confirmi si allò que ha elegit és per a «major servei i lloança». En els Exercicis, la tercera i quarta setmanes seran el temps oportú per a aquesta verificació espiritual, que no necessàriament seran consolacions, sinó també pensaments i raons que enforteixen la seguretat interior de l'exercitant en la decisió presa. Fora d'Exercicis, tampoc no es pot ometre aquesta confirmació, que es realitzarà de maneres molt diferents: un temps posterior a l'elecció, en què la vida, la pregària, l'opinió d'altres persones pot ajudar a comprovar que allò que un ha elegit està en sintonia amb la glòria de Déu. En altres ocasions pot ser la necessària intervenció d'una persona amb autoritat per a confirmar que la decisió s'ajusta a l'Evangeli. En la vida religiosa o en la presbiteral, els anys de formació han de ser aquest temps de confirmació, a més de ser-ho de formació.

Al llarg d'aquest procés en sis passos, he intentat destacar el caràcter de veritable experiència espiritual del tercer temps, ja que sovint es redueix a una reflexió racional de sentit comú, però sense la implicació de tota la persona, que és condició de tota experiència espiritual seriosa. Seria contrari al procés llarg i profund realitzat al llarg de setmanes d'Exercicis reduir el tercer temps a una espècie d'estudi a l'estil d'una programació empresarial de beneficis i pèrdues. No obstant això, encara que aquest tercer temps pugui llicar cap al segon temps, això no sempre s'esdevé ni cal que el tercer s'avalí pel recurs al segon. El mateix Ignasi, no solament va ensenyar que el tercer temps era suficient,

sinó que el va practicar en moments de deliberació.³⁹ Insisteixo, però, en això: que el tercer temps ja és una experiència espiritual, atès que és una elecció realitzada per una persona transformada pels Exercicis i que fa servir la raó evangelitzada per aquesta mateixa transformació espiritual.

Segona manera

Fins aquí s'ha proposat una manera d'elecció per al tercer temps, «temps tranquil», però encara se'n proposa una altra que conté quatre «regles» o punts i una nota final, que és la confirmació. És una manera més intuïtiva i sintètica d'elecció, potser, per a persones que tenen un tarannà diferent, menys racional que les que s'han guiat per la manera anterior o potser per a casos d'elecció en què un procés racional no s'adapta tant a la seva naturalesa; o fins i tot per a situacions en què l'elecció s'ha de fer en un termini més ràpid de temps. Se suposa, per tant, com en la manera anterior, que la persona no ha pogut fer elecció per cap dels dos primers temps.

El punt de partida és també, com en els altres temps i en la primera manera d'aquest tercer temps, el desig de la glòria de Déu i el bé de l'exercitant. Tot i això, la forma d'expressar-se en aquest primer punt o primera regla, és d'una profunditat i finesa especial: que «l'amor que em mou i em fa elegir la tal cosa davall de dalt». Aquestes paraules vénen a ser un toc per a prendre consciència del caràcter veritablement espiritual també d'aquesta manera senzilla de fer elecció.

Llavors hi ha a continuació tres mirades o consideracions, una espècie de confrontació objectivadora per a veure per on

em porta l'acció de l'Esperit: «mirar un home que mai no he vist ni conegut» i preguntar-me què li diria que ha de fer i elegir per a la glòria de Déu i perfecció pròpia; considerar, com si estigués a l'hora de la mort, què voldria haver fet en la present elecció; considerar-me en el judici i preguntar-me com voldria haver obrat en la present elecció. Aquestes tres consideracions, que poden ser una espècie de test espiritual, podrien sintetitzar-se així: cercar el contrast objectiu de l'altre, de la globalitat de la vida i del cara a cara amb Déu. Fetes aquestes tres mirades i, si és el cas, havent-se inclinat l'exercitant en un sentit determinat, ha d'anar a buscar la confirmació tal com s'ha dit en la manera anterior.⁴⁰

Reflexions finals

En acabar aquest capítol ampli, encara que molt sintètic, sobre les eleccions, convé posar en relleu que el període d'elecció en els Exercicis és el punt més elevat i decisiu de l'experiència. Fins i tot alguns ho consideren el «llindar de la *vida unitiva*», perquè «mitjançant l'elecció s'ha donat una unió de voluntats entre l'exercitant i Déu»⁴¹. En qualsevol cas, pot afirmar-se que els Exercicis són un ascens fins al cim de l'elecció, després segueix un temps de confirmació de l'elecció i de consolidació de l'experiència espiritual.

A més a més, el llarg text sobre les eleccions [EE 169-188], tot i ser més breu del que un desitjaria, per la quantitat d'indicacions (regles, punts, notes, etc.), podria convertir-se en una experiència àrida i detallista. A primera vista, l'extens conjunt d'orientacions produeix la impressió d'una selva o laberint que aparentment

té poc a veure amb una experiència espiritual profunda i atractiva. Per això, en aquest punt central dels Exercicis, resulta especialment oportú l'avís del directori ignasià que el que dona els exercicis no ha de portar el llibre quan visita l'exercitant, sinó que ha de portar ben pensat el que ha de dir a l'exercitant. Se suposa, doncs, que l'exercitant no ha d'usar el llibre. A més a més, no s'ha d'oblidar que només poden donar exercicis els que els «han fet», és a dir, que el qui dona els exercicis ha viscut allò que en el llibre s'expressa a la manera d'un codi o partitura que ha d'interpretar a l'hora de donar els exercicis. Recordem, novament amb Roland Barthes, que la tasca de l'exercitador és *semàntica*: fer d'interpretet del llibre a l'exercitant.

Davant les inevitablement àrides orientacions del llibre, esdevé com qui està davant una partitura, que pot veure no-

més o bé signes bigarrats o bé bona música. L'elecció hauria de ser d'alguna manera un temps d'escoltar la música interior, per al qual la persona que dona els exercicis ha de fer una tasca d'il·luminació i suport imprescindibles. És veritat, segons alguns Directoris, que l'elecció és un part potser dolorós, perquè té els seus moments difícils i dolorosos, però es tracta d'un donar a llum la vida. Més, encara: l'elecció és punt culminant no tan sols perquè l'exercitant realitza l'acció més decisiva de l'experiència dels Exercicis, sinó, perquè s'hi viu de manera concentrada la substància de la vida cristiana: una vida orientada cap a Déu, Pare, en la identificació amb Crist, amb l'impuls de l'Esperit que mou. La gràcia baptismal troba en l'elecció la plenitud de la immersió en el misteri de la Trinitat que ens acull i funda la nostra vida.⁴²

4. PER A ESMENAR I REFORMAR LA PRÒPIA VIDA I ESTAT

4.1. Situació de l'exercici

La preocupació pastoral és la que regeix la pràctica dels Exercicis que «s'han d'aplicar» [cf. EE 18,1]. Per això, en acabar les eleccions es proposen unes orientacions per a persones que no es troben en situació de fer elecció, perquè ja són casades o tenen un estat clerical immutable. O també per a persones que encara que tenen alguna cosa sobre la qual haurien de fer elecció, no tenen «gaire prompta voluntat» per a fer-ho.

[189] PER A ESMENAR I REFORMAR LA PRÒPIA VIDA I ESTAT.

Cal advertir que respecte dels qui estan constituïts en prelatura o en matrimoni (tant si abunden molt en béns temporals com si no), on no tenen marge o molt prompta voluntat per a fer elecció de les coses que són objecte d'elecció mudable, aprofita molt, en lloc de fer elecció, donar-los forma i manera d'esmenar i reformar la pròpia vida i estat de cada un d'ells, a saber, orientant la pròpia existència,

vida i estat per a glòria i lloança de Déu nostre Senyor i salvació de l'ànima. Per a venir i arribar a aquest fi, ha de considerar i rumiar molt pels exercicis i maneres d'elegir, tal com està declarat: quanta casa i família ha de tenir, com l'ha de regir i governar, com l'ha d'educar amb paraula i amb exemple; el mateix pel que fa als seus cabals, quant n'ha de prendre per a la seva família i casa, i quant per a esmerçar en pobres i en altres coses pies, no volent ni buscant res més sinó en tot i per tot la major lloança i glòria de Déu nostre Senyor. Perquè cada u ha de pensar que més s'aprofitarà en totes les coses espirituals, com més sortirà del seu propi amor, voluntat i interès.

Sorprèn una mica que en aquest moment dels Exercicis un exercitant no tingui «gaire prompta voluntat», tenint en compte que en l'anotació divuitena Ignasi diu que en persones que aspiren a arribar «fins a un cert grau d'acontentar la seva ànima», o «de qui no s'espera gaire fruit», «no procedir endavant en matèries d'elecció, ni en cap més dels exercicis que són fora de la primera setmana». Això no obstant, per més que s'hagin pres totes les precaucions de no permetre entrar en exercicis més que a persones ja molt despreses, en aquest moment dels Exercicis pot ser que l'exercitant es trobi en algun aspecte de la seva vida en situació de poca disponibilitat per a canviar alguna cosa que podria ser objecte d'elecció. De tota manera, com pensa I. Casanovas, «mirant també al bon o mal exemple que poden donar a molts altres, sant Ignasi transigeix [amb les persones que no tenen “molt prompta voluntat”]»⁴³. En aquest cas, com en el de

la persona que no té res a elegir, «aprofita molt... esmenar i reformar la vida».

Per a exercitants que es trobin en aquesta situació, es proposa, doncs, una ajuda «per a esmenar i reformar la pròpia vida i estat». «Esmenar i reformar» responen a dues activitats diferents. Esmenar és corregir aspectes de la pròpia «vida» personal o de l'«estat» en què l'exercitant es troba, o bé de «prelatura» (algun càrrec eclesiàstic) o de «matrimoni». Tot i això, a més a més d'esmenar, si és el cas, sempre és convenient «reformar» o donar una nova forma a la pròpia manera de viure o enfocar d'una altra manera l'estat personal.

4.2. Pràctica d'aquest exercici

L'important és que l'exercitant, tampoc a l'hora d'«esmenar i reformar», davalli graons en el curs de l'experiència espiritual dels Exercicis, ja que haurà de procedir «pels exercicis i maneres d'elegir». Perquè l'esmena i reforma no és un apèndix dels Exercicis, sinó la seva prolongació en una situació particular de vida cristiana, «conseqüència lògica del mètode», «marca de la seva fecunditat essencial»⁴⁴.

En concret, partint de la disposició del PF («orientant la pròpia existència, vida i estat per a glòria i lloança de Déu nostre Senyor i salvació de l'ànima») i després centrant-se a «considerar i rumiar per les maneres d'elegir» els diferents aspectes particulars de la seva vida i estat, haurà de revisar: a) el tren de vida («la casa», és a dir, la casa i els béns que conté, amb les persones empleades al seu servei); b) la manera de comportar-se en la seva vida domèstica («com l'ha de regir i governar, com ha d'ensenyar amb paraula i amb

exemple»); c) l'administració dels béns materials, atenent família i casa, pobres i obres pies. L'exercitant que ha passat ja moltes hores contemplant Jesús en la vida humana amb les seves múltiples situacions i formes d'actuar, haurà pogut ja assimilar la inspiració, en la humanitat de Jesús, per a corregir i configurar millor la seva pròpia vida amb estil evangèlic. La contemplació dels Exercicis és com la trama interior de la humanització *a l'estil cristià* que va fent l'exercitant. Perquè els Exercicis en «els seus principis generals han de determinar les més petites opcions dels qui els han assimilat»⁴⁵.

Com a complement a les orientacions proposades aquí per Ignasi, es poden utilitzar les regles per al «ministeri de distribuir almoines», que per aquest motiu comentem tot seguit. Aquesta experiència d'esmenar i reformar la vida és especialment apropiada per als Exercicis de repetició, en els quals ordinàriament no hi ha cap necessitat de fer una elecció com a tal.

Recapitulació final

En acabar aquesta orientació sobre l'esmena i reforma de vida, Ignasi aixeca el vol a una mirada de conjunt sobre la vida espiritual: «cada u ha de pensar que més s'aprofitarà en totes les coses espirituals, com més sortirà del seu propi amor, voluntat i interès». Aquí tenim de forma lapidària una altra instrucció ignasiana sobre l'amor, sobre com viure en l'amor, que, de manera molt implícita ja es va enunciar en el PF⁴⁶ i que serà el punt conclusiu dels Exercicis en la «Contemplació per a assolir amor».

Al llarg de l'extensa instrucció que comença amb el «Preàmbul per a fer elec-

ció» i que acaba amb el paràgraf «Per a esmenar i reformar la pròpia vida i estat» [EE 169-189], el Sant ha insistit en la necessitat de mantenir l'orientació de fons de la vida cap a la glòria de Déu i el bé espiritual del mateix exercitant [EE 169; 177,1; 179,1.3; 180,1; 184,3; 189,5.9]. Més, encara: aquesta orientació és la gràcia que al llarg dels Exercicis ha anat operant en el cor de l'exercitant, de manera que el que ha de fer en el punt decisiu de l'elecció o reforma és deixar-se conduir per Déu mateix que actua en la persona que s'exercita. Això sembla molt clar en els dos primers temps d'elecció, en els quals té primacia l'experiència viva de Déu que «mou i atreu la voluntat» [EE 175,2] o que és percebuda «per experiència de consolacions i desolacions, i per experiència de discreció de diversos esperits» [EE 176]. Però, fins i tot en el tercer temps, l'exercitant demana a Déu que «vulgui moure la meua voluntat i posar en la meua ànima el que jo he de fer» [EE 180,1] per a decidir-se «segons la major moció racional» [EE 182,2] i, com a primera *regla* per a l'elecció en la segona manera del tercer temps, posa «que aquell amor que em mou i em fa elegir la tal cosa davall de dalt, de l'amor de Déu» [EE 184,2]. És a dir, la persona veritablement espiritual és la persona tota ella orientada cap a Déu i moguda pel seu Esperit, que és Amor.

Així és el que formula la sentència a dalt citada, amb la qual acaba el petit tractat sobre l'elecció i reforma, que és una instrucció per a procedir evangèlicament en les qüestions decisives de la nostra vida. No es tracta, és clar, de sufocar l'amor, ni d'anul·lar la voluntat, ni de moure's sense nord en la vida, sinó que la persona

que vol portar una vida en fidelitat al Senyor, ha de sortir de l'amor que neix d'ella mateixa, per a deixar-se portar per l'amor de Déu vessat en els nostres cors (cf. Rm 5,5), ha d'anar acoblant la seva pròpia voluntat a la de Déu i centrar els seus interessos en els del Regne, és a dir, «buscar el Regne de Déu i el que ell vol» (Mt 6, 33).

Així, en acabar aquestes orientacions centrals dels Exercicis, i una vegada ex-

perimentat el principi fonamental que encapçala tota l'experiència, mitjançant l'opció per al seguiment de Crist en el concret de la pròpia vida, s'enuncia de forma sintètica i molt precisa el sentit de la vida cristiana plena: viure en l'Amor en la recerca del Regne sempre guiats per la Voluntat de Déu. El «més s'aprofitarà» és l'expressió en el camí de la vida de la plenitud a la qual ens dirigim, «salvar la seva ànima» [EE 23,2].

5. DISTRIBUIR ALMOINES

5.1. Situació de les Regles per a distribuir almoines

Aquí Ignasi té davant els ulls les persones amb el «ministeri» [EE 337;341,1;343,1], «ofici» [EE 340,1;341,2,] «càrrec» [EE 341,1] de distribuir almoines. Encara que la paraula «ministeri» no figura en les versions *Prima* i *Vulgata* dels Exercicis, el text ignasià sembla que es refereix a un ministeri que ha perdurat fins fa poc en l'Església. Aquestes regles ofereixen un bon model sobre la manera d'administrar evangèlicament els béns. Es parteix del supòsit que la persona que realitzarà aquest càrrec o ministeri de distribuir almoines, disposa d'uns béns que no són propietat seva, però que ha d'administrar evangèlicament, atenent les persones necessitades i, també retenint el necessari per a la seva pròpia vida i sosteniment. Els criteris que aquí s'exposen poden ajudar molt bé la persona que en Exercicis,

o fora d'ells, realitza l'esmena i reforma de vida i estat.

[337] EN EL MINISTERI DE DISTRIBUIR ALMOINES S'HAN DE GUARDAR LES REGLES SEGÜENTS.

[338] La primera. Si jo faig la distribució a parents o amics, o a persones a qui estic afeccionat, hauré de mirar quatre coses, de les quals en part ja s'ha parlat en la matèria d'elecció. La primera és que aquell amor que em mou i em fa donar l'almoina davall de dalt, de l'amor de Déu nostre Senyor; talment que senti primer en mi que l'amor, poc o molt, que tinc a aquestes persones és per Déu, i que en la causa per què més les estimo s'hi transparenti Déu.

[339] La segona. Vull mirar un home que mai no he vist ni conegut; i desitjant jo tota la seva perfecció en el ministeri i estat que té, així com jo voldria que ell tro-

bés la manera de distribuir per a major glòria de Déu nostre Senyor i major perfecció de la seva ànima, jo, fent això mateix, ni més ni menys, guardaré la regla i mesura que per a l'altre voldria i jutjo que és així.

- [340] La tercera. Vull considerar, com si estigués a punt de morir, la forma i mesura que aleshores voldria haver tingut en l'exercici de la meua administració, i, reglant-me per aquella, guardar-la en els actes de la meua distribució.
- [341] La quarta. Mirant com em trobaré el dia del judici, pensar bé com aleshores voldria haver usat d'aquest ofici i càrrec del ministeri; i la regla que aleshores voldria haver tingut, tenir-la ara.
- [342] La cinquena. Quan una persona se sent inclinada i afeccionada a algunes persones a les quals vol distribuir, que s'aturi i rumii bé les quatre regles susdites, examinant i provant amb elles la seva afecció; i no doni l'almoïna fins que, conforme a elles, hagi llevat i rebutjat del tot la seva desordenada afecció.
- [343] La sisena. Encara que no hi ha culpa a prendre els béns de Déu nostre Senyor per a distribuir-los, quan la persona és cridada de nostre Déu i Senyor per a aquest ministeri, tanmateix hi ha dubte de culpa i excés en la proporció i quantitat del que ha de prendre i aplicar per a si mateix del que té per a donar als altres; per tant, es pot reformar en la seva vida i estat per les regles susdites.
- [344] La setena. Per les raons ja dites i per moltes altres, sempre és millor i més segur, en el que toca la seva persona i estat de casa seva, que tant com pugui se'n retalli i disminueixi, i s'acosti al nostre suprem pontífex, model i regla nostra, que és Crist nostre Senyor. I conforme a això el tercer Concili Cartaginès (en el qual fou present

sant Agustí) determina i mana que el parament del bisbe sigui senzill i pobre. Això mateix s'ha de considerar en totes les maneres de viure, tenint en compte la condició i estat de les persones i guardant la deguda proporció. Així, en matrimoni tenim exemple de sant Joaquim i santa Anna, els quals partint la seva hisenda en tres parts, donaven la primera als pobres, la segona al ministeri i servei del temple, i prenen la tercera per a sustentació d'ells mateixos i de la seva família.

5.2. Aplicació pràctica

Les quatre primeres regles es refereixen a la situació de la persona que ha de distribuir béns a «parents o amics, o a persones per qui sento afecte». És una sàvia orientació, ja que com que Jesús mateix va dir que donéssim els béns als pobres, i aquests no sempre seran els nostres parents o amics, cal estar molt atents davant aquesta situació molt corrent de repartir béns a parents i amics. En una instrucció del mateix Ignasi per als qui van a entrar a la Companyia, a l'hora de repartir els possibles béns que posseïxin, insisteix en aquest mateix criteri.⁴⁷ Per a encertar en aquesta decisió en la qual es poden barrejar pensaments i afectes no ben ordenats, repeteix aquí «quatre coses», «de les quals en part ja s'ha parlat en la matèria d'elecció» [EE 184-186]. No podia ser d'altra manera: l'exercitant s'ha de moure per l'amor que «davalla de dalt, de l'amor de Déu nostre Senyor», Déu ha d'estar en l'amor a les persones a les quals vull ajudar i en l'acte de decidir-ho. D'una forma molt clara i contundent, Ignasi situa els actes de solidaritat, que

poden tenir com a destinataris persones amigues o familiars, en l'àmbit plenament teològic i no en el de la simple bona voluntat o del mer sentit comú. Com pot veure's, es tracta d'una orientació molt pràctica en el camp de les activitats caritatives, tant personals com d'institucions, com de l'Església o d'ONG.

Tot i això, en el cas que planteja Ignasi, la persona que exerceix aquest ministeri pot disposar d'alguns béns que administra per a la seva pròpia utilitat, però ha d'aplicar les mateixes regles ja esmentades per a decidir sobre «la proporció i quantitat del que ha de prendre i aplicar per a si mateix del que té per a donar als altres». També en aquesta ocasió la persona que vol administrar els béns evangèlicament ha de procedir des d'una experiència espiritual profunda d'amor.

Finalment, Ignasi passa a una regla més universal i de fons, en la qual es consideren dues parts: el tren de vida personal de l'exercitant i l'orientació dels seus béns. Respecte del tipus de vida personal es refereix a Crist nostre Senyor com a principi fonamental. En concret, suposada la imatge de Jesús que l'exercitant ha anat assimilant al llarg dels Exercicis, amb la sensibilitat pròpia de Dues Banderes i les Tres Maneres d'Humilitat, «és millor i més segur [...] que tant com pugui se'n retalli i disminueixi». I ho confirma amb la referència al IV Concili de Cartago (per error se cita el tercer), en què es diu que la «suplèctile», és a dir el parament, «del bisbe sigui vil i pobre». Però el que diu, a manera d'exemple sobre l'estil de vida dels bisbes, val en la seva orientació fonamental per a totes les persones en qualsevol estat de vida, també per als matrimonis. I aquí, els

Exercicis, com en moments semblants, presenta una síntesi que és a la vegada un impuls cap endavant.⁴⁸ La substància d'aquesta orientació final és la proposta d'unes prioritats a l'hora de repartir béns: en primer lloc els pobres, després la comunitat, finalment les mateixes persones que disposen dels béns. Per això, encertadament, s'ha vist en aquestes línies ignasianes una senzilla proposició de com realitzar l'opció preferencial pels pobres.⁴⁹

En resum, aquestes regles, fàcilment extensibles a l'administració no solament de diners, sinó de molts altres béns (mitjans de treball, temps, competències, exercici de la professió, etc.) són una simple presentació de la vida cristiana com una vida evangèlicament pobre al servei dels pobres. A la vegada, aquestes orientacions poden aplicar-se no tan sols a individus, sinó a les institucions i a la mateixa Església en el seu conjunt.⁵⁰ En definitiva, els béns no són una propietat absoluta i autònoma, de manera que una persona en pugui disposar segons criteris personals, al marge del manament fonamental de l'amor, estimar «com Crist», i sense tenir en compte la solidaritat, que ve exigida per la condició humana, i de la prioritat que tenen els pobres, segons el missatge de Jesús, avalat per la seva vida. Podem dir que la inspiració d'una vida cristiana, sempre per als altres, es configura mitjançant el fet de deixar-se moure per l'amor de Déu, que pren cos en una vida inspirada en Jesús pobre i que posa en el seu centre els pobres reals. Els Exercicis, en forma de mistagògia, no fan més que proposar, en unes simples regles, la substància del viure cristià que durant unes tres setmanes s'ha anat assimilant per part de l'exercitant.

1. És interessant aquest estudi que aborda el problema de les dues tendències esmentades i que proposa una síntesi: Charles-André BERNARD, *Signification des Exercices de Saint Ignace*, Revue d'Ascétique et Mystique, 45 (1969), p. 241-261. Segons Bernard, «no es poden separar aquests dos aspectes de la vida espiritual, perquè tota vida espiritual tendeix a realitzar concretament la voluntat de Déu [fi objectiu] i a operar una transformació de la persona [fi intrínsec de l'experiència dels Exercicis]» (p. 261).
2. Cf. Adrien DEMOUSTIER, *Les Exercices de S. Ignace de Loyola. Lecture et pratique d'un texte*, Editions facultés jésuites de Paris, 2006, p. 245-247.
3. Javier MELLONI, *La mistagogia de los Ejercicios*, col. Manresa, ed. Sal Terrae, Valladolid, 2001 p. 181.
4. Cf. DEMOUSTIER, destaca que *com* consta sis vegades, *com si*, una i *de manera*, dues (*Les Exercices...*, p. 250, nota 11).
5. Cf. MELLONI, *La mistagogia...*, p. 184. Vegeu també l'obra ja clàssica de François VARILLON, *L'humilité de Dieu*, Bayard, Paris, nouvelle édition, 2000.
6. Per tant no es tracta d'eliminar cap afecte, sinó de desarrelar el seu caràcter condicionant. Això és tant o més important quan l'afecte no es posa en coses sinó en persones. Sobre aquest punt, vegeu les reflexions profundes de Demoustier (*Les Exercices*, p. 277-281).
7. Això no vol dir que no es dediqui temps, a l'estil de l'addició cinquena [EE 77], un temps propi per a la reflexió sobre el que he viscut en la pregària com a matèria per a l'elecció. Segons el *Directori del P. Miró*, les consideracions de l'elecció no han d'ocupar tot el temps de les contemplacions, «sinó que acabat cada un dels Exercicis o en qualsevol part del mateix, quan l'ànim ja estigui reposat, llavors és el temps propici per a tractar i raonar sobre elles; i per això ha de procurar-se diligentment que les meditacions es facin al seu temps degut, perquè així consolen l'ànima i disposen per a fer bona elecció» (n. 80, a *Los Directorios...*, p. 204. Cf. abundants referències sobre aquest punt a *Directoria*, p. 307, nota 137).
8. Dietrich BONHOEFFER, *Resistència i submissió*, Ariel, Barcelona, 1969, p. 222.
9. Franciscus de HUMMELAUER, *Meditationum et contemplationum S. Ignatii de Loyola puncta. Libri exercitiorum textum diligenter secutus explicavit*, Herder, Freiburg, 1925, p. 54.
10. Podeu veure l'anàlisi detallada de la selecció de misteris proposada pels Exercicis a Claude FLIPO, «Les mystères du Christ dans les Exercices», *Christus*, n. 124, Hors série, p. 85-98.
11. C. DOMÍNGUEZ, *Las Tres Maneras de Humildad: Una relectura desde la teología y el psicoanálisis*, Manresa, 68 (1996), p. 287-33. La citació, a la p. 2.
12. Cf. «Tres maneras y grados de amor de Dios y deseo de obedecer e imitar y servir a su divina majestad» (*Exercitia Spiritualia*, p. 627-645, la citació a la p. 635).
13. Ignasi «no fa servir la paraula 'amor' si no és amb una gran reserva i, en general, parla més aviat d'humilitat, de servei generós a Déu. L'home més aviat ha de deixar-se estimar per Déu, i quan ho fa, humilment, prudentment, modestament, ha de considerar-ho com a 'servei', com a coratge per aquest servei, com a humilitat» (Karl RAHNER, *Meditaciones sobre los ejercicios de san Ignacio* Herder, Barcelona, 1986, p. 188).
14. SANT BENET, *Regla*, capítol 7. Cf. el comentari de S. ARZUBIALDE sobre els diferents significats de la humilitat en la tradició cristiana. *Ejercicios Espirituales de San Ignacio. Historia y Análisis*, Mensajero-Sal Terrae, Bilbao-Santander, 1991, p. 353-355.

15. Miguel LOP, *Directorios de Ejercicios*, col Manresa, Mensajero-Sal Terrae, Bilbao-Valladolid, 2000, n. 17, p. 21.
16. Karl RAHNER, *Meditaciones sobre los Ejercicios*, p. 191.
17. FN, III, 205.
18. DOMÍNGUEZ, *Las Tres maneras de Humildad...*, p. 16. És molt interessant l'apartat conclusiu de l'article, p. 15-17.
19. Vegeu l'estudi de J. CORELLA, «Dos Banderas y maneras de humildad como experiencia unitaria de pobreza de espíritu», a: Juan M. GARCÍA LOMAS (Ed.), *Ejercicios Espirituales y mundo de hoy*, Congreso Internacional de Ejercicios (Loyola 20-26 set. 1991), Mensajero-Sal Terrae, Bilbao-Santander, 1992, p. 155-164.
20. Jerónimo NADAL, *Dialogi pro Societate*, FN II, p. 252.
21. *Los Directorios*, p. 29.
22. «L'elecció d'estat no ha de proposar-se més que als qui la desitgen o de bona gana vulguin fer-la. Perquè, al contrari, si no és així, fàcilment podrien torbar-se, com si per aquest camí volguéssim induir-los cap a la nostra religió» (*Directorio del P. Miró*, n. 77, a: *Los Directorios*, p. 203).
23. *Directorio autógrafa. Sobre elecciones.... Los Directorios*, p. 21.
24. Segons Yves M. Congar, sembla que va ser Ignasi de Loiola el primer que va atribuir a l'Església aquest qualificatiu *L'Église de saint Augustin à l'époque moderne*, Cerf, Paris, p. 369-370.
25. És evident que l'experiència eclesial, que es va viure tan joiosament des dels anys vint del segle passat fins als anys conciliaris (Guardini, De Lubac, Cardenal Suhard, Congar, etc.) ha patit un eclipsi col·lectiu, només mitigat d'alguna manera pels primers mesos del papa Francisc. Això no obstant, en fidelitat a la millor tradició cristiana, la persona que dona els Exercicis ha de transmetre de manera viva una vivència adulta, positiva i sana d'eclesialitat, com l'han sabut comunicar persones a l'estil de De Lubac, Congar, Karl Rahner, Pere Casaldàliga, Víctor Codina entre molts altres. *Esta Iglesia que yo amo*, d'Yves M. Congar, podria ser un lema i síntesi de l'experiència eclesial viscuda des de la fe crítica i adulta.
26. Cf. DEMOUSTIER, *Les Exercices...*, p. 318.
27. Per a tot aquest apartat de l'elecció en els Exercicis Espirituals, sobretot en els Directoris, és fonamental l'obra recent d'Alfredo SAMPAIO, *Los tiempos de elección en los Directorios de Ejercicios*, Mensajero-Sal Terrae, Bilbao-Santander, 2004. També podeu veure l'article «Elección» del mateix autor a *Diccionario de Espiritualidad Ignaciana*, p. 726-733. Una breu presentació de la pràctica de l'elecció en els Exercicis també la trobareu a: J. M. RAMBLA, *La elección en los Ejercicios*, Perseverancia, Suplement d'abril-maig, 1974, p. 30-36.
28. Vegeu la profunda e inspiradora interpretació de J. MELLONI a *La Mistagogía...*, p. 209-210.
29. Encertadament, comenta Fessard: «Si no sabéssim que la preocupació principal d'Ignasi és descobrir com pot inserir-se la llibertat en l'existència històrica, podria semblar insòlita l'elecció del terme «temps». Ja que, el que aquest designa aquí en realitat, són tres estats d'ànim, corresponents a tres graus de la crida divina» (Gaston FESSARD, *La dialéctica de los Ejercicios Espirituales de San Ignacio de Loyola*, Mensajero-Sal Terrae, Bilbao-Santander, 2010, p. 93).
30. Cf. Luis GONZÁLEZ HERNÁNDEZ, *El primer tiempo de elección*, Studium, Madrid, 1956.
31. La convocatòria del Concili per Joan XXIII és una mostra patent d'aquest temps d'elecció, una especial experiència o il·luminació espiritual: «Aquell primer moment en què, de sobte, va brollar en el nostre cor i en els nostres llavis la simple paraula "Concili ecumènic"» (Discurs del 11.10.1962, n. 7). La gran confiança d'Ignasi en l'acció de Déu en les nostres vides de manera sobtada i indubtable apareix en la possibilitat que el sant va preveure en les Constitucions de la Companyia de Jesús a l'hora d'elegir el Superior General: «I si tots amb una mateixa inspiració n'elegissin un, sense esperar ordre de vots, aquell sigui el Preposit General, que totes les ordres i concerts supleix l'Esperit Sant, que els ha mogut a aquesta elecció» (*Co* 700).
32. Cf. per a aquesta qüestió, DEMOUSTIER, *Les Exercices...*, p. 347.
33. «Com s'esdevé en comptades ocasions, no s'ha d'insistir molt en la consideració d'aquest pri-

- mer temps i només cal exposar-lo de passada al qui fa els Exercicis» (*Directori oficial*, n. 187 a *Los Directorios*, p. 366)
34. *Los Directorios*, p. 20 i 21. Cf. sobre aquest punt MELLONI, *La Mistagogia*, p. 230-231, amb les notes.
 35. Cf. J. AYERRA MORENO, *La elección y sus tiempos*, Miscelánea Comillas, 26 (1956), 89-103; *Psicología del segundo tiempo*, Miscelánea Comillas, 33 (1959), p. 274-291.
 36. Cf. B. JUANES, *La elección según el segundo y tercer tiempo*, CIS, Roma, 1980.
 37. Per a la Deliberació, vegeu *Monumenta Constitutionum Praevia*, p. 1-7 i traduccions en diferents publicacions. Per a la Deliberació sobre la pobresa, vegeu, *Obras Completas de S. Ignacio de Loyola*, BAC, Madrid, 1963, p. 297-299.
 38. Es poden veure més àmpliament aquestes indicacions, a J. M. RAMBLA, *La elección en los Ejercicios...*, p. 33-34, inspirades en Maurice GIULIANI, «La decisión espiritual», a: *Oración y acción*, DDB, Bilbao, 1968, p. 43-68.
 39. Cf. Carta d'Ignasi a Alfonso Ramírez de Vergara (30 de març de 1556): «És veritat que per a seguir les coses millors i més perfectes, n'hi ha prou amb la moció de la raó» (vegeu la carta d'Ignasi i el seu context a *Obras*, BAC, 1963, p. 943-945; la citació a la p. 945). Ignasi, entre altres ocasions, es va servir del tercer temps en la *Deliberació sobre la pobresa* de les esglésies de la Companyia.
 40. És interessant l'article de J. B. LIBÂNIO, «Considerarei como se estivesse no momento da morte... [186]», *Itaici*, 93 (2013), p. 53-65.
 41. MELLONI, *La mistagogia...*, p. 231.
 42. Podeu veure-ho a: J. M. RAMBLA, *Escoger la vida*, Sal Terrae, Santander, octubre, 1993, p. 689-700.
 43. Ignasi CASANOVAS, *Explanació dels Exercicis Espirituals. Segona Setmana. Segona Part - Documents*, Foment de Pietat, Barcelona, 1934, p. 112.
 44. FESSARD, *La dialèctica...*, p. 118.
 45. FESSARD, *La dialèctica...*, p. 113.
 46. Cf. J. M. RAMBLA, *Exercicis espirituals de sant Ignasi de Loiola. Una relectura del Text (2)*, EIDES n. 63, Cristianisme i Justícia, Barcelona, 2011, p. 10.
 47. Per a Ignasi, el jesuïta, a l'hora de repartir els seus béns, abans d'entrar a la Companyia o fer la seva professió religiosa, ha de donar preferència als pobres abans que a la família. Cf. *Constitutiones*, 53. En un text, probablement escrit pel mateix Ignasi, es recomana com a més perfecte, llevat que hi hagi una altra obligació major i clara, repartir els béns als pobres abans que als familiars (Cf. *Monumenta Ignatiana, Constitutiones, II*, p. 42-43, nota 5).
 48. Pot comparar-se aquest final amb el final d'EE 189 i d'EE 233.
 49. Vegeu l'interessant estudi de P. H. KOLVENBACH, «Ejercicios Espirituales y amor preferencial por los pobres», a: *Decir... al «indecible»*, Mensajero-Sal Terrae, Bilbao-Santander, 1999, p. 171-182.
 50. Recentment, el papa Francesc ha parlat del seu desig vehement d'«una Església pobra i per als pobres».

«Ajudar», amb aquest verb, Ignasi de Loiola expressà modestament el seu gran desig de fer el bé als altres.

*Sota aquest lema de servei i senzillesa,
l'Escola Ignasiana d'Espiritualitat (EIDES)
ofereix aquesta sèrie de materials ignasians.*

Escola Ignasiana d'Espiritualitat (EIDES) **Col·lecció «Ajudar»**

67. D. MOLLÀ. L'espiritualitat ignasiana com a ajuda davant la dificultat - 68. J. ROIG. El creixement espiritual - 69. L. YLLA - X. MELLONI - J. M. RAMBLA - D. OLLER. De què parlem quan parlem d'interioritat? - 70. P. TRIGO. Pere Claver, esclau dels esclaus - 71. J. GLÉNISSON. Una interpretació contemporània dels Exercicis de sant Ignasi - 72. J. M. RAMBLA - SEMINARI D'EXERCICIS (EIDES). Exercicis espirituals de sant Ignasi de Loiola. Una relectura del text (3) - 73. J. MENACHO. «Per què aparegui la divinitat que treballa en nosaltres» - 74. J. M. RAMBLA - SEMINARI D'EXERCICIS (EIDES). Exercicis espirituals de sant Ignasi de Loiola. Una relectura del text (4)

Els títols d'aquesta col·lecció es poden descarregar d'internet a: www.cristianismeijusticia.net/eides

La Fundació Lluís Espinal envia gratuïtament els quaderns EIDES a tothom que ho sol·licita. Si vostè desitja rebre'ls, demani'ls a Cristianisme i Justícia.

Cristianisme i Justícia

Roger de Llúria 13 - 08010 Barcelona
93 317 23 38 - info@fespinal.com
www.cristianismeijusticia.net

cristianismeijusticia

cijusticia

fespinal89

www.cristianismeijusticia.net/eides